George Sand
DOAMNELE VERZI

I

CELE TREI PÎINI

Tatăl meu îneredințîndu-mi o misiune foarte delicată, am pornit către sfîrşitul lui mai 1788 spre castelul d'Ionis, situat la zece leghe depărtare, între Angers şi Saumur.

Aveam douăzeci şi doi de ani şi exersam deja profesia de avocat, pentru care nu prea simțeam aplecare, deşi nici studiul afacerilor, nici al cuvintelor nu-mi păruseră dificile. La vîrsta mea chiar, nu eram considerat fără talent ; şi talentul tatălui meu, avocat renumit în localitatea sa, îmi asigura pentru viitor o strălucită clientelă, numai să fac ceva eforturi pentru a fi demn să-l înlocuiesc. Dar eu aş fi preferat literele, o viață mai visătoare, o întrebuințare mai independentă şi mai personală a facultăților mele, o responsabilitate mai puțin supusă pasiunilor şi intereselor altora.

Cum familia mea trăia în bunăstare şi cum eram fiu unic, foarte alintat şi foarte îndrăgit, aş fi putut alege această carieră, dar l-aş fi îndurerat pe tatăl meu, care era mîndru de priceperea sa în a mă dirija pe drumul ce mi-l deschisese înainte ; şi îl iubeam prea mult, încît nu puteam să aşez deasupra dorințelor sale instinctele mele.

A fost o seară minunată cea în care sfîrşeam plimbarea pe cal, după ce străbătusem codrii ce înconjoară vechiul şi magnificul castel d'Ionis. Urcam spre castel, îmbrăcat în cavaler cu o anume căutare şi însoțit de un servitor de care nu aveam deloc nevoie, dar pe care mama avusese inocenta vanitate să mi-l dea pentru circumstanță, vrînd ca fiul ei să se prezinte convenabil la una dintre persoanele cele mai strălucitoare din clientela noastră.

Noaptea era luminată de focul blînd al stelelor mari şi molatice. Puțină ceață voala strălucirea miriadelor de astre care clipesc ca nişte ochi arzători în timpul nopților luminoase şi răcoroase. Cea de acum oferea un adevărat cer de vară, destul de pur pentru a nu înfricoşa prin nemărginita lui bogăție. Era, dați-mi voie să vorbesc aşa, unul dintre acele îmbietoare ceruri

care vă permit să vă gîndiți încă la pămînt, să admirați liniile vaporoase ale acestor strimte orizonturi, să respirați fără dispreț atmosfera sa de flori "şi de ierburi ; în sfîrşit, să gîndeşti că eşti ceva în imensitate şi să uiți că nu eşti decît atom în infinit.

Pe măsură ce ne apropiam de parcul seniorial, parfumurile sălbatice de pădure se impregnau în mirosul liliacului şi acaciei, care îşi aplecau capetele înflorite deasupra zidului înconjurător. In eurînd, traversînd boschetele, văzui strălucind ferestrele castelului, în spate cu perdelele de moar violet, întretăiate de încrucişări de brațe arhitecturale. Era un magnific castel din Renaştere, o capodoperă de gust amestecat cu capriciu, una din acele locuințe undo te simți impresionat prin nu ştiu ce ingenios, elegant şi îndrăzneț care, din imaginația arhitectului, pare a trece în. a noastră, domi'nînd-o şi ridicînd-o deasupra obişnuințelor şi preocupărilor lumii pozitive.

Mărturisesc că inima îmi bătea foarte tare spunîndu-mi numele în fața lacheului însărcinat să mă anunțe. Nu o văzusem niciodată pe doamna d'lonis. Ea trecea drept cea mai frumoasă femeie din ținut; avea douăzeci şi doi de ani, un soț care nu era nici frumos, nici amabil, şi care o neglija pentru călătoriile sale. Scrisul său era încîntător şi ea găsea mijlocul de a arăta nu numai mult simț, dar şi mult spirit în scrisorile sale de afaceri. Era, apoi, un foarte nobil caracter. Iată tot ce ştiam despre ea, şi era destul pentru a-mi fi teamă să nu apar stîngaci şi provincial.

Trebuie să fi fost foarte palid intrînd în salon. De aceea prima mea impresie a fost ca o uşurare cînd mă trezii în prezența a doua doamne bă-trîne şi grase, foarte urite, dintre care una, doamna contesă văduvă d'lonis, mă anunță că nora sa era la una din prietenele sale din împrejurimi şi ca nu se întorcea decît probabil a doua zi dimineață

- Sînteți totuşi binevenit, adăugă această matroană, noi avem multă prietenie şi recunoştință pentru tatăl dv. şi se pare că vom avea mare nevoie de sfaturile sale, pe care sînteți fără îndoială gata să ni le transmiteți.

- Vin din partea sa pentru a o sfătui în afaceri pe doamna d'lonis...

- Contesa d'lonis se ocupă de afaceri, într-adevăr, reluă contesa văduvă ca pentru a mă avertiza de o confuzie. Ea se pricepe, are un cap bun şi, în absența fiului meu, care este la Viena, ea urmăreşte acest supărător şi interminabil proces. Nu trebuie să contați pe mine pentru a o înlocui, căci eu nu mă pricep deloc şi tot ce pot să fac este să vă rețin pînă la întoarcerea contesei, oferindu-vă o cină şi un pat bun.

Spunînd acestea, bătrîna doamnă care, în ciuda acestei lungi cuvîntări, părea o femeie destul de cumsecade, sună şi dădu ordine pentru instalarea mea. Eu refuzai să mănînc luîndu-mi toate măsurile de precauție pe drum şi

ştiind că nu e nimic mai jenant decît să mănînci singur, sub ochii unor oameni cărora le eşti complet necunoscut.

Cum tatăl meu îmi dăduse mai multe zile ca să mă achit de misiune, nu aveam nimic mai bun de făcut decît să aştept pe frumoasa noastră clienta şi eram față de ea şi familia sa un trimis destul de util pentru a avea dreptul la o cordială ospitalitate. Eu nu m-am lăsat deci rugat pentru a ramîne, deşi era un han foarte confortabil în apropiere, unde oamenii de felul meu mergeau în mod obişnuit să aştepte momentul întîlnirii cu oamenii de bună calitate. Aşa era încă limbajul provinciilor la acea epocă şi trebuia să apreciezi termenii şi valoarea lor pentru a sta pe locul tău, fără grosolănie şi fără impertinență, în relațiile cu lumea. Burghez şi filozof (nu se spunea încă democrat), eu nu eram deloc convins de superioritatea morală a nobilimii. Şi, deşi ea se pretindea iubitoare de filozofie, ştiam că trebuiau menajate susceptibilitățile sale de etichetă, că trebuie să le respecți pentru a fi respectat tu însuți.

Aveam, deci, puțină timiditate depăşită, destul aplomb ca oricine altcineva, văzînd deja la tatăl meu specimene din toate clasele societății. Contesa văduvă păru să-şi dea seama de aceasta şi să nu se simtă constrînsă de a fi primit, dacă nu ca egal cel puțin ca prieten pe fiul avocatului casei.

în timp ce îmi făcea conversație, ca femeie la care obişnuința ține loc de spirit, am avut timpul să examinez figura ei, cit şi a celeilalte matroane, încă mai grasă decît ea, care, aşezată la o oarecare distanță şi umplînd fundalul unei întregi opere de tapiserie, nu desclescleşta dinții şi de-abia dacă ridica ochii spre mine. Era îmbrăcată aproape ca şi contesa văduvă : rochie de mătase închisă, mîneci colante, eşarfă de dantelă neagră, deasupra unei bonete albe şi înnodată sub bărbie. Dar toate acestea mai puțin curate şi mai puțin îngrijite ; mîinile erau mai puțin albe, deşi la fel de grase : tipul mai vulgar deşi vulgaritatea era deja prezentă în trăsăturile greoaie ale grăsunei doamne d'Ionis. Pe scurt, nu mă îndoii de condiția sa de doamnă de companie, cînd doamna contesă îi spuse, în legătură cu refuzul meu de a cina :

— Nu-i nimic, Zephyrino, nu trebuie să uităm că domnul Nivieres este tînăr şi că poate să-i fie foame în momentul cînd va fi gata să adoarmă. Serviți-i o masă rece în apartamentul său.

Monumentala Zephyrine se ridică ; ea era la fel de înaltă cît era de lată — dimensiunea ei în înălțime fiind aceeaşi ca în grosime.

- Şi mai ales, îi zise stăpîna în momentul cînd era gata să iasă, să nu uiți pîinea.

- Pîinea ? zise Zephyrine cu o voce mică, fragilă şi voalată care făcea un contrast amuzant cu statura sa. Apoi repetă :

- Pîinea ? cu o intonație marcată de îndoială şi de surpriză.

- Pîinile ! răspunse contesa văduvă cu autoritate.

Zephyrine păru să ezite o clipă şi ieşi. Dar stăpîna sa o chemă imediat pentru a-i face o stranie recomandare :

— Trei pîini !

Zephyrine deschise gura pentru a răspunde, ridică puțin din umeri şi dispăru.

— Trei pîini ? am protestat la rîndul meu. Dar ce poftă de mîncare presupuneți că am, doamnă contesă ?

— Oh ! nu-i nimic, zise ea. Sînt atît de mici ! Şi păstră o clipă tăcerea. Căutam ceva să-i spun pentru a lega din nou conversația, pînă la momentul retragerii, cînd ea păru în prada unei oarecare agitații, duse mina la şnurul soneriei şi se opri pentru a spune, ca şi cum şi-ar fi vorbit singură :

- Totuşi, trei pîini !
- Este mult, într-adevăr, reluai eu reprimîndu-mi o mare poftă de rîs.

Ea mă privi, mirată, fără a-şi da seama că Vorbise cu voce tare.

— Vorbiți de proces ? zise, poate pentru a mă face să uit cuvintele de adineaori. E mult ceea ce ni se reclamă ! Credeți că-l vom. cîştiga ? Dar ascultă foarte puțin răspunsurile mele evazive şi sună hotărît ; veni un servitor, căruia îi porunci să o cheme pe Zephyrine. Ea veni, contesa îi vorbi la ureche ; după care păru liniştită şi începu să pălăvrăgească cu mine ca o bună cumătră, foarte mărginită, dar binevoitoare şi aproape maternă, întrebîndu-mă despre gusturile mele, caracter, relații şi plăceri. Devenii mai copil decît eram pentru ca să se simtă în largul ei, căci remarcai repede că era dintre acele femei din lumea mare care au ştiut să se ferească de cea mai mediocră inteligență şi care nu au nici o nevoie să întîlnească mai multă la alții. Pe scurt, avea destulă cumsecădenie, îneît nu mă plictisii prea mult cu ea timp de o oră şi nu aşteptai cu prea multă nerăbdare permisiunea de a o parasi.

Un valet de cameră mă conduse la apartamentul meu, căci era un apartament complet : trei camere foarte frumoase, foarte vaste şi mobilate Ludovic XV cu mult lux. Propriul meu servitor, căruia buna mea mamă îi dăduse lecții, era în dormitor, aşteptînd onoarea de a mă dezbrăca, spre a părea la fel de instruit asupra datoriilor sale ca valeții marilor case.

— Foarte bine, dragul meu Baptiste, i-am zis eu cînd am fost singuri, poți să mergi la culcare. Mă voi culca eu însumi şi rnă voi dezbrăca în persoană, aşa fac de cînd mă aflu pe lume.

Baptiste îmi ură noapte bună şi mă părăsi. Nu era decît ora zece. Nu aveam nici un chef să dorm atît de devreme ; mi-am propus să examinez mobilele şi tablourile din salonul meu, cînd ochii îmi căzură pe masa care îmi era servită în cameră, aproape de cămin şi cele trei pîini îmi apărură într-o misterioasă simetrie. Erau destul de mari şi plasate în centrul platoului lăcuit, într-un elegant coş de porțelan de Saxonia, cu o frumoasă solniță de argint la mijloc şi trei şervețele de damasc în jur.

— Ce naiba o fi aranjamentul acestui coş ? mă întrebam, şi de ce acest accesoriu vulgar al supeului meu, pîinea, a frămîntat-o atît de insistent pe bătrîna mea gazdă ? De ce trei pîini atît de insistent recomandate ? De ce nu patru, de ce nu zece, dacă mă iau drept un căpcăun mîncăcios ? Şi de fapt, iată un foarte copios supeu şi nişte sticle de vin cu etichete care promit mult, dar de ce trei carafe de apă ? Din nou ceva misterios şi bizar. Această bătrînă contesă de treabă îşi imaginează că eu sînt triplu sau că aduc doi comeseni in valiză ?

Meditam la această enigmă, cînd auzii bătînd la usa anticamerei :

— Intra ! am strigat eu fără. a mă deranja, trezind că Baptiste uitase ceva.

Spre surpriza mea văzui apărind în boneta de noapte pe măreața Zephyrine, ținînd într-o mînă o luminare şi cu cealaltă punînd un deget pe buze şi înaintînd spre mine cu vizibilă pretenție de a nu face să scîrție parchetul sub paşii săi de elefant ! Am devenit cu siguranță mai palid decît fusesem cînd mă pregăteam să apar în fața tinerei doamne d'Ionis. Cu ce aventură mă amenința această voluminoasă apariție ?

— Nu vă temeți, domnule, îmi zise cu ingenuitate bătrîna fată, ca şi cum ar fi ghicit teroarea mea ; vin să vă explic... despre cele trei pîini şi cele
trei carafe...

— A, bucuros, am răspuns eu oferinclu-i un fotoliu, eram chiar foarte intrigat.

- - Ca veche persoană de serviciu, zise Zephyrine refuzînd să se aşeze şi ținînd luminarea în mînă, as ii crunt lovită dacă domnul ar crede că e din
partea mea o glumă proastă. Nu mi-aş permite... Şi totuşi eu vin să rog pe domnul să nu contrarieze pe stăpîna mea.

- Vorbeşte, domnişoară Zephyrine ; nu sînt dintre cei ce se supără la o glumă, mai ales dacă este amuzantă.

- Oh, Dumnezeule, nu, domnule, ea nu are nimic amuzant dar nu are nici nimic dezagreabil. Iată ce este. Doamna contesă este foarte... ea are

un cap cam...

Zephyrine se opri scurt. O iubea pe contesă sau se temea de ea şi nu putea să se hotărască s-o critice. Încurcătura sa era comică, căci se traducea printr-un surîs copilăresc ridicînd colțurile unei guri mici fără dinți, care făcea să apară şi mai mare figura rotundă şi bucălată, fără frunte şi barbă. Ai fi zis luna plină făcînd mutrişoare cu gura în inimioară, cum se vede pe almanahurile de Liege. Vocea mică, gîtuită, a Zephyrinei, graseierea şi bîlbîiala o făceau să apară atît de neverosimilă încît nu îndrăzneam să o privesc în față, de teamă să nu-mi pierd seriozitatea.

— Să vedem, i-am zis pentru a o încuraja în revelațiile începute : doamna contesă... este puțin ironică, puțin batjocoritoare ?

— Nu, domnule, nu ! ea este de foarte bună credință ; ea crede... ea îşi imaginează...

Căutam în zadar ceea ce contesa văduvă putea să-şi imagineze, cînd Zephyrine adăugă cu efort :

- In sfîrşit, domnule, biata mea stăpînă crede în spirite !
- Fie ! am răspuns eu. Nu este singura persoană de vîrsta ei care să aibă această credință şi aceasta nu face nici un rău nimănui.
- Dar face cîteodată rău celor care se sperie, şi, dacă domnul se teme de ceva în apartamentul său, eu pot să jur că nu există nici un motiv.
- Cu atît mai rău ! aş fi fost mai mulțumit să văd ceva supranatural... Aparițiile fac parte din vechile castele şi acesta este atît de frumos, încît eu nu mi-aş reprezenta decît fantome foarte agreabile.
- Adevărat ! domnul a auzit deci vorbindu-se de ceva ?
- Privitor la acest castel şi acest apartament ? Niciodată ! Aştept să-mi povestiți dv....
- Ei bine, domnule, iată ce este. In anul... nu mai ştiu, dar era sub Henric II. Domnul trebuie să ştie mai bine decît mine cit timp este de atunci...

erau aici trei domnişoare ale familiei d'Ionis, de o frumusețe uimitoare şi atît de drăgălaşe, încît erau adorate de toată lumea. O înveninată doamnă de la curte care era geloasa pe ele, şi mai ales pe cea tînără, făcu să fie pusă otravă în apa unei fantaîni din care beau dînsele şi de care se serveau bucătarii pentru a face pîine. Toate trei muriră în aceeaşi noapte şi, aşa cum se pretinde, în camera unde ne aflăm. Dar aceasta nu este sigur şi se vorbeşte astfel de puțin timp. Era, de mult, în ținut, o poveste cu trei doamne albe care se arătaseră mult timp prin castel şi grădinile sale. Dar era poveste atît de veche că nu se mai gîndea nimeni la ea şi nimeni

n-o credea, cînd unul dintre prietenii casei, domnul abate de Lamyre, care este un spirit vesel şi un vorbitor elegant, dormind în această cameră, visă sau pretinse a fi visat trei femei verzi care veniseră să-i facă preziceri. Şi cum el văzu că visul său interesează pe doamna contesă văduvă şi amuză pe tînăra contesă noră, el inventă tot ce dori şi făcu să vorbească fantomele după fantezia sa, aşa încît doamna este convinsă că s-ar putea şti viitorul familiei şi cel al procesului care îl frămîntă pe domnul conte, făcînd să revină şi să vorbească aceste fantome. Dar, cum toate persoanele pe care le-am găzduit aici nu au văzut nimic şi doar au rîs de întrebările sale, ea a ho-tărît să le ofere să doarmă în apartamentul acesta acelor persoane care, nefiind prevenite de nimic, nu s-ar gîndi nici să inventeze apariții, nici să le ascundă pe cele care ar putea veni. Iată de ce a hotărît să dormiți în această cameră, fără a vă spune nimic ; dar cum doamna nu este foarte... fină, pesemne nu a putut să se oprească de a vorbi în fața dv. de cele trei pîini.

— Desigur, cele trei pîini mai întîi, şi apoi cele trei carafe, trebuiau să-mi dea de gîndit. Totuşi, mărturisesc că nu găsesc nici un raport cu...

- Ah, ba da, domnule. Cele trei domnişoare din timpul lui Henrie al II-lea au fost otrăvite cu pîine şi apă !

- Eu văd legătura, dar nu înțeleg cum această ofrandă, s-o numim astfel, poate să le fie agreabilă. Ce gîndiți dv. înşivă ?

- Eu gîndesc că acolo unde sînt sufletele lor, ele nu au nevoie de nimic, sau le pasă foarte puțin, zise Zephyrine cu un aer de superioritate modestă. Dar trebuie să ştiți cum i-au venit aceste idei bunei mele stăpîne. Vă aduc manuscrisul pe care contesa d'Ionis, nora sa, doamna Caroline cum o numim noi aici, 1-a redactat ca însăşi, după vechi însemnări găsite în arhiva familiei. Această lectură vă va interesa mai mult decît conversația mea şi vă voi ura noapte bună... după ce, totuşi, vă voi adresa o mică rugăminte.

- Din toată inima, buna mea domnişoară, ce pot face pentru dv. ?

- Să nu spuneți nimănui din lume, în afară de doamna Caroline, care nu va găsi nimic rău, că eu v-am prevenit ; căci doamna contesă văduvă m-ar certa şi nu ar mai avea încredere în mine.

- Vă promit. Şi ce trebuie să spun mîine, dacă sînt întrebat asupra viziunilor mele ?

— Ah, domnule... Trebuie să aveți bunătatea de a inventa ceva, un vis fără urmări şi sens, ce vreți dv., numai să fie vorba de trei domnişoare ; altfel doamna contesă văduvă va fi necăjită tare şi m-ar bănui de a nu fi pus pîinile, carafele şi solnița ; sau că v-am avertizat şi, prin necredința dv., ați ratat apariția. Ea este convinsă de suspiciunea acestor doamne şi de refuzul

lor de a se arăta celor care îşi rîd de apariţii, chiar dacă numai în gîndul lor.

Rămas singur, după ce am promis Zephyrinei să intru in jocul fanteziei stăpînei sale, am deschis şi am citit manuscrisul din care nu voi aminti decît circumstanţele ce privesc întimplările al căror erou am devenii — povestea mea. Cea a domnişoarelor d'Ionis îmi păru pură legendă, povestită de doamna d'Ionis, după mărturia unor documente nu prea autentice, pe care le critica ea însăşi cu tonul spumos şi ironic care era deja la modă.

Trec deci sub tăcere cronica scurt comentată a celor trei moarte, care mi-a părut mai interesantă in sobrele cuvinte ale Zephyrinei, şi voi aminti numai fragmentul următor, transcris de doamna d'Ionis dintr-un manuscris datat clin 1650 şi scris de un bătrin capelan al castelului.

„Este adevărat că am auzit povestindu-se, în tinereţea mea, cum că acest castel d'Ionis a fost bintuit de spirite, în număr de trei, şi arătînd aparenţa unor doamne bogat îmbrăcate, care, fără a ameninţa pe nimeni, păreau să caute ceva în camerele şi cămările castelului. Liturghiile şi rugăciunile făcute pentru ele neputînd să le împiedice de a reveni, se gîndiră să binecuvînteze trei piini albe, să le pună în camera în care domnişoarele d'Ionis muriseră. în această noapte, ele veniră fără a face zgomot sau să înfricoşeze pe cineva, şi găsiră a doua zi că ele ciupiseră pîinile, dar nu luaseră nimic ; si, în noaptea următoare, ele reîncepură să se plîngă şi să facă uşile să scîrţiie, iar zăvoarele să scrîşnească. De aceea se gîndiră să pună trei ulcioare de apă limpede, din care nu băură deloc, dar răspîndiră o parte. In sfîrşit, stareţul de la Saint-*** dădu sfatul să fie liniştite, oferindu-li-se o solniţă plină cu sare albă, pe motiv câ ele au fost otrăvite cu o pîine fără sare. Şi, după ce lucrul acesta a fost făcut, fură auzite cîntînd un foarte frumos cîntec şi ni se asigură că ele promiteau, în latină, binecuvîntări şi soartă fericită ramurii tinere a familiei d'Ionis, care primise moştenirea lor.

Acestea se petreceau, mi s-a spus, în timpul lui Henric al IV-lea, şi de atunci nu s-a mai auzit vorbindu-se despre ele. Dar este o credinţă care a durat mult timp după aceea în casa d'lonis, că făcîndu-le ofranda la miezul nopţii, pot fi atrase şi poţi afla de la ele lucruri din viitor. Se spune chiar că, dacă trei pîini, trei carafe şi o solniţă se găsesc din întîmplare pe o masă, în zisul castel, se văd sau se aud, în acest loc, lucruri surprinzătoare".

La acest fragment, doamna d'Ionis adăugase reflecţia următoare : „E foarte regretabil pentru casa d'Ionis că acest frumos miracol a încetat : toţi membrii săi ar fi fost virtuoşi şi înţelepţi ; dar, deşi am în mină o formulă de invocaţie scrisă de vreun astrolog de demult al castelului, nu sper ca doamnele verzi să vrea vreodată să apară".

Am rămas cîtva timp absorbit, nu de efectul acestei lecturi, ci de plăcuta scriere a doamnei d'Ionis şi de eleganta redactare a celorlalte reflecții care însoțeau legenda.

Eu nu puteam face, cum îmi permit astăzi, critica scepticismului facil al frumoasei doamne. Eram la înălțimea lui pe atunci. Era la modă să iei în considerație nu latura artistică a lucrurilor fantastice, ci pe cea ridicolă. Erai foarte mîndru de a nu fi dat în mintea poveştilor doicilor sau a superstițiilor de demult.

Eram, apoi, foarte dispus să mă îndrăgostesc. Mi se vorbise atît, acasă, despre această amabilă persoană şi mama mea îmi recomandase atît de insistent, la plecare, să nu las să mi se fure mințile, îneît lucrul era pe jumătate făcut. Nu iubisem decît două sau trei verişoare, şi aceste amoruri, cîntate de mine în versuri la fel de caste ca înflăcărările mele, nu prea îmi consumaseră inima, ea fiind gata să se lase incendiată mult mai serios.

Luasem un dosar pe care tatăl meu dorea să-l studiez. L-am deschis conştiincios, dar, după ce am citit cîfeva pagini cu ochii, fără ca un singur cuvînt să ajungă la mintea mea, am recunoscut că acest mod_ de a studia era perfect inutil şi am luat înțeleaptă hotărîre de a renunța. Am crezut că voi repara greşelile lenei mele gîndind serios la procesul d'Ionis, pe care îl cunoşteam pe de rost, şi îmi pregătii argumentele prin care trebuia să o conving pe contesă asupra celei mai bune căi de urmat. Numai că fiecare din aceste argumente minunate se termina, nu ştiu cum, printr-un madrigal de îndrăgostit, care nu avea un raport direct cu procedura.

In mijlocul acestei munci serioase, mă prinse foamea. Muza nu este chiar atit de rigidă cu mlădițele familiilor obişnuite să trăiască bine, îneît să le interzică să supeze cu multă poftă. Eram dispus deci să onorez pateul care îmi surîdea dincolo de dosarele mele şi de hemistihuri si, desfăcînd şervetul aşezat pe farfurie, găsii, spre surpriza mea, o a patra pîine.

Această supriză se şterse repede în fața unui raționament foarte simplu : dacă, în proiectele si previziunile contesei văduve, cele trei pîini cabalistice trebuiau să rămînă intacte, era natural să mai consacre una satisfacerii apetitului meu. Am gustat vinurile şi le-am găsit atît de bune, îneît am făcut sacrificiul generos de a nu mă atinge de nici una din carafele destinate fantomelor.Şi, în timp ce mîncam cu mare plăcere, am început să mă gîndcsc la această cronică şi să mă întreb cum aş povesti minunile pe care nu puteam să mă lipsesc de a le fi văzut noaptea. Regretam că Zephyrine nu mi-a dat mai multe amănunte asupra fanteziilor presupuse ale celor trei

personaje moarte. Extrasul din manuscrisul de la 1650 nu era destul de explicit : aceste doamne trebuiau să aştepte ca eu să adorm pentru a veni să ronțăie ca şoarecii din pîinile atît de proaspete ? Sau îmi puteau apare dintr-o clipă in alta, una la stingă mea, cealaltă în dreapta şi a treia în față ?

Sună miezul nopții : era ora clasică, ora fatală !

II

APARIȚIE LA CASTELUL D'INOIS

Sună miezul nopții pînă la a douăsprezecea bătaie, fără ca nici o apariție să se producă. M-am ridicat, gîndind că era suficient : terminasem de mîncat şi, după douăsprezece leghe pe cal, începeam să simt nevoia de somn, cînd orologiul castelului, care avea un timbru frumos, grav şi răsunător, începu să bată din nou cele patru sferturi şi cele douăsprezece ore cu o încetineală deosebită.

Să mărturisesc că m-am simțit puțin emoționat de această întoarcere a orei pe care o credeam trecută ? De ce nu ? Făcusem destul de bună impresie de filosof asupra mie însumi pînă acum ! Deşi eram un fervent discipol al rațiunii, nu puteam să nu fiu şi un om foarte tînăr, plin de imaginație, crescut pe genunchii unei mame ce credea cu tărie în toate legendele cu care mă legănase şi care nu mă făceau să rîd întotdeauna.

Mi-am dat seama de uşoara stânjeneală ce simțeam şi, pentru a o combate, căci mi-era foarte ruşine de ea, începui să mă dezbrac. Orologiul nu mai bătea, eram în pat şi gata să suflu în luminare, cînd un orologiu îndepărtat din sat începu la rîndul său să bată cele patru sferturi şi douăsprezece ore, dar cu un sunet lugubru şi o nepăsare de moarte, încît am fost cuprins de o serioasă nelinişte. Să fi avut, ca cel din castel, soneria dublă şi tot n-ar fi avut motiv să nu sfîrşească.

Mi se păru, într-adevăr, timp de cîteva minute, că îl auzeam reîncepind şi că sună de treizeci şi şapte de ori ; dar era o iluzie, după cum m-am asigurat deschizînd fereastra. O profundă linişte domnea peste castel şi în eîmpie. Cerul era înnourat ; nu se zărea nici o stea ; aerul era greu ; şi vedeam roiuri de fluturi de noapte agitîndu-se în razele de lumină pe care le proiecta luminarea mea. Neliniştea lor era

un semn de furtună. Cum mi-au plăcut dintotdeauna furtunile, începui să-i respir semnele de apropiere. Scurtele rafale îmi aduceau parfumul florilor din grădină. Privighetoarea cîntă încă o dată şi tăcu pentru a-şi căuta adăpost. Am uitat de neliniştea mea caraghioasă, bucurindu-mă de spectacolul realităţii.

Camera mea dădea înspre curtea de onoare, vastă şi înconjurată de construcţii mărețe, ale căror siluete se decupau în albastru pal pe cerul negru, la lumina primelor fulgere.

Dar vîntul se porni alungîndu-mă de la fereastră, vrînd parcă să-i smulgă perdelele. Am închis totul şi, înainte de a mă culca, vrînd să bravez spectrele şi să o satisfac pe Zephyrine, am îndeplinit cu conştiinciozitate ceea ce presupuneam a fi ritul evocației. Am şters masa şi am îndepărtat resturile cinei. Am plasat cele trei carafe în jurul coşului. Nu m-am atins de sare ; şi vrînd să mă răzbun pe mine însumi provocîndu-mi pînă la capăt propria imaginație, am pus trei scaune în jurul mesei şi trei sfeşnice pe masă, cîte unul în fața fiecărui fotoliu. După care am stins totul şi am adormit liniştit, fără să uit de a mă compara cu sir Enguerrand, ale cărui aventuri în tcribilifl castel din Ardennes mi le cînta adesea mama.

Trebuie să cred că primul somn a fost foarte profund, deoarece nu am auzit furtuna ; si nu mă trezii din cauza ei, ci a unui zăngănit de pahare pe masă, pe care îl auzii mai întîi prin vis şi pe care sfârşii prin a-l auzi în realitate. Am deschis ochii si... să mă creadă cine-ar vrea, am fost martorul unor lucruri atit de surprinzătoare, incit după douăzeci de ani, cel mai mărunt detaliu mi-a rămas în memorie, la fel de clar ca atunci.

Era lumină în camera mea, deşi nu am văzut nici un sfeşnic aprins. Era ca o lumină verde foarte vagă, ce părea să iasă din cămin. Această lucire slabă mi-a permis să văd, nu distinct, dar sigur, trei persoane, sau mai bine trei forme aşezate în jurul mesei, una la dreapta, alta la stingă, a treia între cele două, în fața şemineului şi cu spatele la patul meu.

Pe măsură ce vederea mea se obişnuia cu această lumină, credeam că recunosc în aceste trei umbre femei îmbrăcate sau mai curînd înfăşurate în țesături transparente de un alb verzui, foarte ample, care în unele momente mi se păreau a fi nori incerți şi care le ascundeau în întregime fața, corpul şi mîinile. Nu ştiu dacă se mişcau, nu puteam să observ nici una din mişcările lor si totuşi zăngănitul carafelor continua, ca si cum ele le-ar fi împins şi ciocnit, după un fel de ritm, de coşul de porțelan.

După cîteva clipe — mărturisesc — de teroare foarte puternică, mă gîndii că eram înşelat cu o mistificare şi eram gata să sar hotărit în mijlocul camerei pentru a speria pe cei care voiau să mă înfricoşeze, cînd îmi amintii că în această casă nu puteam să am de-a face decat cu doamne, chiar cu mari doamne, care îmi făceau onoarea să rîdă de mine. deci am tras brusc perdeaua patului şi mă îmbrăcai in grabă.

Lucrul acesta făcut, am îndepărtat podeaua pentru a pîndi momentul să surprind aceste răutăcioase persoane printr-un mare strigăt cu voce îngroşată. Dar nimic ! Nu mai era nimic ! Totul dispăruse. Mă găseam într-o obscuritate profundă, în acel timp nu se găsise mijlocul de a face rapid lumină, eu nu-l aveam nici pe cel lent, cremenea. Am fost nevoit să mă apropii pe dibuite de masă ; nu găsii decît fotoliile, carafele, sfeşnicele şi pîinile, în ordinea în care le aşezasem. Nici un zgomot nu trădase plecarea ciudatelor vizitatoare ; e drept că vîntul sufla mai tare şi se afunda în plingeri şi lamentări în vastul cămin din cameră.

Am deschis fereastra şi jaluzelele. Nu se făcuse încă ziuă şi puțina transparență a aerului nu-mi permise să văd toate părțile camerei. Am fost nevoit să ating totul pe dibuite, nevrînd nici să chem, nici să întreb, din teama de a nu părea speriat. Am trecut în salon şi în cealaltă cameră, ocupîndu~mă fără zgomot de aceleaşi cercetări, şi revenii să mă aşez pe pat pentru a-mi asculta ceasul şi a mă gîndi la aventură.

Ceasul meu era oprit şi orologiile dinafară sunară o jumătate de oră, parcă mi-ar fi declarat că nu există mijloc de a afla ora.

Am ascultat vîntul şi am încercat să-mi dau seama ce zgomote sînt ale lui şi care ar putea proveni din vreun colț al apartamentului. Mi-am pus ochii şi urechile la tortură..Mi-am chinuit mintea întrebindu-mă dacă am visat ceea ce am crezut că văd. Lucrul era posibil, deşi nu am putut sa-mi dau seama ce vis mă adusese la acest coşmar.

Luînd hotărîrea să încetez de a mă mai frămînta, m-am întins pe pat să aştept reîntoarcerea somnului fără a mă dezbrăca.

Nu puteam să adorm. Mă simțeam totuşi obosit şi vîntul mă legăna irezistibil; ațipeam din cînd în cînd ; dar, mereu, deschideam ochii şi priveam în întuneric şi în vid cu neîncredere.

Eram gata să adorm totuşi, cînd zăngănitul reîncepu şi, de această dată, deschizînd bine ochii, fără să mă mişc, zării cele trei spectre la locul lor, imobile în aparență, cu faldurile lor verzi plutind în lucirea verde ce pleca din cămin.

Mă prefăceam că dorm, căci era puțin probabil să mi se vadă ochii deschişi în umbra alcovului şi observam totul cu atenție. Nu mai eram speriat ; nu mai simțeam decît curiozitatea de a surprinde un mister plăcut sau

dezagreabil, o fantasmagorie foarte bine pusă în scenă de personaje reale, sau... Mărturisesc că nu găseam o definiție ipotezei a doua : ea nu putea fi decît nebunească şi ridicolă, şi totuşi ea mă frămînta ca admisibilă.

Am văzut atunci cele trei umbre ridieîndu-se, agitîndu-se şi întorcîndu-se repede şi fără nici un zgomot în jurul mesei, cu gesturi de neînțeles. Ele îmi păruseră de statură mijlocie cît fuseseră aşezate : în picioare, erau la fel de înalte ca bărbații. Deodată, una dintre ele se micşoră, luă forma unei femei, deveni mică de tot, apoi crescu uimitor şi se îndreptă spre mine, în timp ce celelalte două stăteau în picioare sub placa de deasupra căminului.

Ceea ce fu foarte neplăcut ; şi printr-o mişcare de copil, mi-am pus perna pe față, ca pentru a ridica un obstacol între mine şi viziune.

Apoi mi-a fost ruşine de prostia mea şi am privit cu atenție. Spectrul se aşezase pe fotoliul de la picioarele patului meu. Nu i-am văzut figura. Capul şi bustul erau, nu umbrite, ci parcă tăiate de perdeaua alcovului. Lumina din cămin, devenind mai vie, desena numai partea inferioară a unui corp şi pliurile unui veşmînt a cărui realitate nu putea fi pusă la îndoială.

Era de o imobilitate înfricoşătoare, ca şi cum nimic nu ar fi respirat sub acest veşmînt de linţoliu. Am aşteptat cîteva clipe care mi se părură un secol. Simțeam că-mi pierd sîngele rece cu care mă înarmasem. M-am agitat în pat : am avut brusc ideea să fug oriunde. Rezistam. Mi-am trecut mina peste ochi, apoi am întins-o hotărît să apuc spectrul de pliurile acestui veşmînt atît de vizibil şi atît de bine luminat : am atins doar vidul. M-am aruncat asupra fotoliului : era un fotoliu gol. Lumina şi viziunea dispăruseră în întregime. Am început să cercetez camera şi apartamentul. Ca şi prima dată, erau goale. Sigur de astă dată că nu am visat, nici dormit, am rămas treaz pînă la ziuă, care nu întîrzie să apară.

S-au studiat mult, în ultimii ani, fenomenele de halucinație ; au fost observate şi caracterizate. Oamenii de ştiință au făcut analiza lor pe ei înşişi. Am văzut chiar femei delicate şi nervoase suferind accese de halucinație, nu fără suferință şi tristețe, dar fără frică, şi dîndu-şi foarte bine seama de starea de iluzionare în care se găseau.

In tinerețea mea, nu eram atît de avansați. Nu era cale de mijloc între negarea absolută a oricărei viziuni şi credința oarbă în apariții. Se rîdea de cei ce erau obsedați de aceste viziuni, atribuite credulității şi fricii, care nu erau iertate decît în caz de boală gravă.

Am început deci, în timpul insomniei mele, să mă întreb foarte sever şi să-mi fac reproşuri asupra slăbiciunilor spiritului meu, fără a mă gîndi că . toate acestea puteau fi efectul unei digestii rele sau al unei influiențe atmosferice. Această idee mi-ar fi venit greu; căci, în afara unei uşoare oboseli şi a unei proaste dispoziții, nu mă simțeam deloc bolnav.

Foarte hotărît să nu mă laud către nimeni cu aventura mea, m-am culcat şi am dormit foarte bine pînă la ora cînd Baptiste ciocăni ca să mă a-nunțe de apropierea dejunului. Am mers să-i deschid, constatînd că uşa era închisă cu zăvorul, cum verificasem înainte de a adormi ; am controlat din nou şi cealaltă uşă a apartamentului, am cercetat drugii de fier care sprijină plăcile căminului ; căutam posibilitatea şi indiciile unei uşi secrete.

— La ce bun, de altfel ? îmi spuneam melancolic, în timp ce Baptiste îmi pudra părul. Nu am văzut un obiect care nu avea consistență, o rochie sau un giulgiu care dispăruse din mina mea ?

Fără această dispariție, aş fi putut atribui totul unei glume a doamnei d'Ionis ; răci aflasem de la Baptiste că ea se întorsese în ajun, către miezul nopții.

Această veste mă smulse din gînduri. Mi-am îngrijit coafura şi toaleta. Eram puțin contrariat de a fi fost încredințat negrului prin profesia mea ; dar mama îmi pregătea lenjerie atît de frumoasă Şi haine atît de bine croite, încît mă găseam, în totul, foarte prezentabil : nu eram nici urît, nici rău construit şi, fără a mă lăuda, eram obişnuit să văd în toți ochii din jur impresia favorabilă pe care o produce o fizionomie fericită.

Doamna d'lonis era în salon cînd am intrat. Am văzut o femeie încîntătoare, într-adevăr, dar mult prea mică pentru a fi figurat în trio-ul spectrelor. Ea nu avea nimic fantastic sau diafan. Era o frumusețe a geniului real, proaspătă, veselă, plină de viață, purtînd cu grație ceea ce se numea, în stilul timpului, o plăcută rotunjime, vorbind cu

finețe şi dreptate despre orice lucru şi lăsînd să se întrevadă o mare energie de caracter sub o dulce blîndețc a formelor.

Am înțeles, după cîteva cuvinte schimbate cu ea, cum, datorita spiritului şi energiei sale, franchetei şi a îndemînării, reuşise să trăiască în bună înțelegere cu un soț destul de rău şi o soacră atît de mărginită.

De-abia începuserăm dejunul că doamna contesă văduvă, examinîndu-mă, mă găsi suferind şi palid, deşi eu uitasem aventura destul ca să mănînc eu poftă şi să mă simt înduioşat de amabilele atenții ale frumoasei mele gazde. Amintindu-mi atunci recomandările Zephyrinei, m-am grăbit să spun că dormisem. bine şi că am visat foarte plăcut.

- Ah, eram sigură ! strigă bătrîna doamnă încîntată. Intotdeauna se visează bine în această cameră ! Ne povestiți şi nouă visele dv., domnule Nivieres ?
- Au fost foarte confuze ; cred totuşi că-mi amintesc de o doamnă...

- Una singură ?

— Poate două...

- Poate şi trei ? zise doamna d'lonis surîzînd.

— Sigur, doamnă, îmi amintiţi că erau trei !

- Drăguţe ? zise contesa văduvă triumfătoare.
- Destul de drăguţe, deşi puţin trecute.
- Adevărat ? reluă doamna d'lonis, care părea să se înţeleagă din ochi cu Zephyrine, aşezată la capătul mesei. Şi ce v-au spus ?

- Lucruri de neînţeles. Dar, dacă aceasta interesează pe doamna contesă văduvă, voi face tot posibilul să-mi amintesc.
- Ah, dragul meu copil, zise contesa, mă interesează atît de mult îneît nu pot spune. Vă voi explica mai tîrziu. începeţi să ne povestiţi...
- Să povestesc îmi va fi foarte greu. Se pot oare povesti visele ?

— Poate ! dacă sînteţi ajutat să vă amintiţi, zise cu sînge rece doamna d'lonis, resemnată să flateze mania soacrei sale ; nu v-au povestit despre prosperitatea viitoare a acestei case ?

- Mi se pare că da, într-adevăr.
- Ah, vedeţi, Zephyrine, strigă contesa, voi care nu credeţi în nimic ! Şi pariez, că au vorbit despre proces ! Spuneţi, domnule, spuneţi-ne totul !

O privire a doamnei d'lonis mă avertiza să nu răspund. Am declarat că nu am auzit nimic despre proces în visele mele. Contesa văduvă păru foarte contrariată, dar se linişti imediat, spunind :

— Vine şi asta ! Va veni !

Acest va veni mi se păru foarte lipsit de bunăvoinţă, deşi fusese pronunţat cu optimism la adresa mea. Nu doream deloc să reîncep o asemenea noapte ; dar m-am resemnat cînd tînăra doamnă d'Ionis îmi zise in şoaptă, în timp ce contesa văduvă o certa pe Zephyrine :

— Sînteţi foarte amabil acceptând fantezia zilei din casa noastră. Sper că nu veţi avea, într-adevăr, la noi, decît vise bune, dar nu sînteţi obligat să vedeţi în toate nopţile pe aceste trei domnişoare. E suficient să vorbiţi astăzi fără a rîde bunei mele soacre. Aceasta îi face mare plăcere şi nu compromite curajul dv. Toţi prietenii noştri sînt hotărîţi să le vadă pentru a fi lăsaţi în pace.

Am fost destul de compensat şi electrizat de aerul de intimitate încrezătoare ce lua faţă de mine această îneîntătoare femeie, găsindu-mi astfel veselia obişnuită şi începui, de-a lungul întregii mese, să regăsesc amintirea lucrurilor minunate care îmi fuseseră relevate. Am promis mai ales viaţă lungă contesei văduve din partea celor trei doamne verzi.

— Şi cu astmul meu, domnule ? zise ea, v~au spus că mă voi vindeca ?

— Nu chiar aşa ; dar mi-au vorbit de viață lungă, soartă favorabilă şi sănătate.

— Sigur ? Ei bine, într-adevăr, eu nu cer nimic mai mult bunului Dumnezeu. — Acum, fata mea, zise ea norei sale, povesteşte acestui tînăr şi drăguț domn despre cauza viselor sale şi spune-i povestea celor trei domnişoare d'Ionis.

Am făcut pe miratul. Doamna d'Ionis ceru permisiunea de a-mi încredința manuscrisul pe care îl redactase, spunea ea, numai pentru a nu mai povesti mereu aceleaşi lucruri.

Dejunul se termină. Contesa văduvă plecă să-şi facă siesta.

— E prea cald pentru a merge în grădină la amiază, îmi zise doamna d'Ionis, şi totuşi nu vreau să vă fac să lucrați la acest blestemat proces sculîndu-vă de la masă. Dacă vreți să vizitați interiorul castelului, care este destul de interesant, vă voi servi drept ghid.

— Să accept propunerea mi se pare indiscret şi aproape lipsit de bună creştere, totuşi mor de această dorință.

- Ei bine, nu muriți şi haideți, zise ea cu o veselie adorabilă. Dar adăugă imediat foarte natural :

- Vino cu noi, buna mea Zophyrine, tu ne vei deschide uşile.

O oră mai devreme, adăugirea Zephyrinei mi s-ar fi părut foarte agreabilă ; dar nu mă mai simțeam timid față de doamna d'Ionis şi mărturisesc că acest al treilea dintre noi m-a contrariat. Nu aveam desigur nici o dorință obraznică, nici o idee impertinentă, dar mi se părea că aş fi discutat cu mai multă inteligență şi plăcere în tete-â-tete. Prezența acestei luni pline îmi ştergea ideile şi îmi oprea avîntul imaginației.

Şi apoi Zephyrine nu se gîndea decit la lucrul pe care aş fi vrut să-l uit eu.

- Vedeți bine, doamnă Caroline, zise ea doamnei d'Ionis traversînd galeria de la parter, nu este nimic în camera doamnelor verzi. Domnul Nivieres
a dormit acolo perfect !

- Ei, draga mea, nu mă îndoiesc, răspunse tînăra femeie. Domnul Nivieres nu mi se pare nebun ! Asta nu mă împiedică să cred că abatele de
Lamyre a văzut acolo ceva.

- Adevărat ? spusei puțin emoționat. Am avut onoarea să-l văd de cîteva ori pe domnul abate de Lamyre : îl cred la fel de puțin nebun ca şi

mine.

- Nu e nebun, domnule, reluă Zephyrine, e un poznaş care povesteşte serios nebunii.
- — Nu ! zise doamna d'Ionis cu hotărîre ; e un om de spirit cu multă imaginaţie. A început prin a rîde de noi povestindu-ne istorii cu stafii. Era uşor atunci, nu pentru buna noastră contesă văduvă, ci pentru noi, să vedem că glumeşte. Dar pesemne că nu trebuie să glumeşti prea mult cu anumite idei nebuneşti. E foarte sigur pentru mine că într-o noapte i-a fost frică, deoarece nimic nu 1-a mai putut hotărî de atunci să mai intre în această cameră. Dar să vorbim despre altceva, căci sint sigură că d-l Nivieres s-a săturat deja de povestea asta ; eu. mai mult decît el, şi fiindcă i-ai arătat manuscrisul înainte, iată-mă uşurată de această ocupaţie.

— Ciudat, doamnă, reluă Zephyrine rîzînd, s-ar spune că dv. însevă la rîndul dv. aţi început să credeţi ceva ! Nu mai sînt decît eu în casă care; am rămas incredula !

Am intrat în capelă şi doamna d'Ionis îmi făcu repede istoricul. Era foarte instruită şi deloc pedantă, îmi arăta, explicîndu-mi, toate sălile importante, statuile, picturile, mobilele rare şi preţioase pe care le conţinea castelul. Punea in toate o graţie incomparabilă şi o bunăvoinţă deosebită. Mă îndrăgosteam, cum se zice, văzînd cu ochii, îndrăgostit în asemenea măsură îneît eram gata să fiu gelos la ideca că ea era poate la fel de amabilă cu toată lumea cum era cu mine. Am sosit astfel într-o sală imensă şi măreaţă, împărţită în două galerii printr-o eleganta rotondă. Numeau această sală biblioteca, deşi numai o parte era consacrată cărţilor. Cealaltă jumătate era un fel de muzeu de tablouri şi obiecte de artă. Rotonda conţinea o fîntînă înconjurată de flori. Doamna d'Ionis mă făcu să remarc acest monument preţios, recent adus din grădină pentru a-l pune la adăpost şi a-l feri de accidente - căderea unei ramuri grele atingîndu-l puţin într-o noapte cu furtună.

Era o stîncă de marmoră albă pe care se înlănţuiau monştri marini, iar deasupra lor, pe partea mai ridicată, era aşezată cu graţie o nereidă, pe care o priveai ca pe o capodoperă. Acest grup era atribuit Iui Jean Coujon, sau cel puţin unuia dintre elevii săi cei mai buni.

Nimfa, în loc de a fi goală, era cast îmbrăcată : împrejurare care te făcea să crezi că era portretul unei doamne pudice care nu a vrut să pozeze în simpla îmbrăcăminte a zeiţelor, nici să permită ca artistul să interpreteze formele elegante pentru a le pune sub ochii unui public profan. Dar aceste falduri, din care erau degajate doar partea superioară a pieptului şi

brațele pînă la umăr, nu erau un obstacol în aprecierea ansamblului acestui tip straniu care caracterizează statuile Renaşterii, aceste proporții lansate, această finețe în forță, în sfîrşit acest ceva mai frumos ca în natură, ce uimeşte mai întîi ca un vis şi care puțin cîte puțin ia în stăpînire regiunea cea mai entuziastă a spiritului. Nu se ştie dacă aceste frumuseți au fost concepute pentru simțuri, dar ele nu le tulbură. Ele par a ieşi direct dintr-o Divinitate în plin Eden, sau pe un munte Ida, de unde nu au vrut să coboare pentru a se amesteca în realitățile noastre. Astfel e frumoasa Diana a lui Jean Goujon, grandioasă, a-proape înfricoşătoare ea aspect, în ciuda rotunjimii liniilor sale, delicioasă şi monumentală, frămîntată ca vigoarea fizică şi totuşi calmă ca puterea intelectuală.

Eu nu văzusem nimic, sau nu remarcasem nimic din statuile acestea pe care nu le apreciem niciodată destul şi care aşază Franța acestei epoci alături de Italia lui Michelangelo. .Nu am înțeles dintr-o dată ceea ce vedeam ; nici nu eram dispus la aceasta, de altfel, prin comparația acestui tip surprinzător cu frumusețea rotunjoară şi dulce a doamnei d'Ionis, un adevărat tip Ludovic XV, mereu surîzător şi mai apropiat sentimentului vieții decît măreției gîndirii.

- E mat frumos decît realul, nu-i aşa ? îmi spuse facandu-mă să remarc brațele lungi şi corpul de şarpe al nereidei.

— Nu găsesc, am răspuns privind cu o înflăcărare involuntară pe doamna d'Ionis.

Ea nu păru să observe.

— Să ne oprim aici, îmi zise. E foarte plăcut şi răcoare. Dacă vreți, vom vorbi despre afaceri. Zephyrine, draga mea — buna şi draga mea, poți să ne laşi.

Eram în sfîrşit singur cu ea ! De două sau trei ori, frumoasa sa privire, în mod natural vie şi a-trăgătoare, îmi provocase amețeală şi îmi închipui că m-aş fi aruncat la picioarele sale dacă Zephyrine n-ar fi fost acolo. Dar de-abia plecă ea, că m-am simțit înlănțuit de respect şi teamă şi am început să vorbesc despre proces cu o luciditate disperată.

III

PROCESUL

- Astfel, îmi zise ea după ce mă ascultase cu atenție, nu este posibil de a-l pierde ?

- Părerea tatălui meu şi a mea este că, pentru a-l pierde, trebuie să vrei aceasta.
- Dar bunul dv.tata a inteles ca eu voiam aceasta ?

Nu, doamnă, am răspuns cu hotărîre. Era vorba de a-mi face datoria şi intram în singurul rol convenabil ce aveam de jucat pe lîngă nobila femeie. Nu, tatăl meu nu a înțeles astfel. Conştiința îi interzice să trădeze interesele care i-au fost încredințate de domnul conte d'Ionis. El crede că veți conduce pe domnul d'Ionis spre o tranzacție şi el o va face pe cît de acceptabilă posibil adversarilor pe care îi protejați ; dar el nu va voi niciodată să convingă pe domnul d'Ionis că este o cauză greşită în justiție.

— în justiție legală ! a replicat ea cu un suris trist şi blînd. Dar în justiția adevărată, morală şi naturală, bunul dv. tată ştie bine că dreptul . nostru ne conduce la o crudă spoliere.

— Ceea ce tatăl meu gîndeşte în această privință, am răspuns eu puțin atins, nu priveşte decît conştiința sa. Cînd avocatul poate să apere o cauză în care cele două justiții despre care vorbiți sînt în favoarea sa, este foarte fericit, răsplătit pentru cele în care le găseşte în opoziție, dar nu trebuie niciodată să aprofundeze această dinstincție cînd a acceptat de bună voie mandatul său şi ştiți, doamnă, că tatăl meu a consimțit să urmărească pe domnul d'Aillane numai că dv. ați vrut.

- Am vrut, da ! Am obținut de la soțul meu ca această sarcină să nu fie încredințată altcuiva : am sperat că tatăl dv., cel mai bun şi mai cinstit om pe care îl cunosc, ar reuşi să salveze această nefericită familie de urmărirea familiei mele. Un avocat poate să se arate reținut şi generos, mai ales cînd ştie că el nu va fi dispreţuit de client. Şi eu sînt acest client, domnule ! Este vorba de averea mea şi nu de cea a domnului d'Ionis, pe care nu o amenință nimic.
- E adevărat, doamnă ; dar sînteți în puterea soțului şi soțul, ca şef al comunității...
- Ah, ştiu şi restul ! El are asupra averii mele mai multe drepturi decît eu însămi şi uzează de ele în interesul meu, vreau să cred. Dar el uită, aici, dreptul conştiinței mele ; şi pentru cine ? El are o avere personală imensă şi nu are copii ; am deci în fața lui Dumnezeu dreptul să ofer o parte din opulența mea pentru a nu ruina nişte oameni cinstiți, victime ale procedurii.
- Acest sentiment este demn de dv. , doamnă, şi eu nu sînt aici pentru a contesta un atît de frumos drept, ci pentru a vă aminti datoria noastră şi a vă ruga să nu ne cereți să o nesocotim. Vom avea toate menajamentele conciliabile cu cauza procesului nostru, chiar dacă aceasta ne-ar aduce reproşurile domnului d'Ionis şi ale mamei sale. Dar să dăm înapoi în fața sarcinii acceptate, declarînd că succesul este îndoielnic şi că ar fi profitabilă o tranzacție, studiul

aprofundat al procesului ne interzice, sub acuzarea de minciună şi trădare.

- — Ei bine, nu ! vă înşelaţi ! strigă doamna d'Ionis cu înflăcărare, vă asigur că vă înşelaţi ! Acestea sînt subtilităţi de avocat care caracterizează pe un om îmbătrînit în practică, dar pe care un tînăr sensibil nu trebuie să le accepte ca pe o regulă absolută de conduită... Dacă tatăl dv. a acceptat procesul, şi sînteţi de acord că a făcut-o la cererea mea, este pentru că a presimţit intenţiile mele. Daeă le-ar fi ignorat, m-aş mîhni şi aş crede că familia dv. nu are pentru mine stima pe care aş dori să vă inspir. Acolo unde se simte că victoria ar fi oribilă, nu trebuie să te temi să propui pacea înainte de bătălie. A acţiona astfel înseamnă să-ţi faci o idee falsă despre datorie. Datoria nu este un consemn militar; este o credinţă şi credinţa care ar propovădui răul nu ar mai fi credinţă. Tăceţi ! nu-mi mai vorbiţi de mandatul dv. ! Nu puneţi ambiţia domnului d'Ionis deasupra onoarei mele ; nu faceţi din această ambiţie un lucru sfînt : e un lucru supărător şi nimic mai mult. Uniţi-vă cu mine pentru a salva nişte nenorociţi. Faceţi astfel îneît să văd în dv. un prieten după inima mea, mai curînd decît un legist infailibil şi un avocat implacabil.

Şi vorbindu-mi astfel, ea îmi întindea mîna şi revărsa asupra mea focul entuziast al frumoşilor ei ochi albaştri. Mi-am pierdut capul şi acoperind această mînă cu sărutări, m-am simţit învins. Eram dinainte, eram de părerea sa înainte de a o vedea. Mă apăram totuşi. Jurasem tatălui meu să nu-l fac să cedeze în faţa consideraţiilor de sentiment pe care le-a presimţit în scrisorile clientei sale. Doamna d'Ionis nu vru să audă nimic.

— Dv. vorbiţi, îmi spuse ea, ca un fiu bun ce pledează cauza tatălui său ; dar mi-ar fi plăcut să fi. fost mai puţin bun avocat.

— Ah ! doamnă, am strigat eu sfîşiat, nu-mi spuneţi că eu pledez aici împotriva dv., căci m-aţi face să urăsc prea mult o profesie pentru care simt că nu am insensibilitatea care ar trebui.

Nu vă voi obosi cu fondul procesului intentat de familia d'Ionis familiei d'Aillane. Vă voi spune doar ceea ce e suficient pentru înţelegerea povestirii mele. Era vorba de un imobil de cinci sute de mii de franci, adică de aproape toată averea funciară a frumoasei noastre cliente. Domnul d'Ionis întrebuinţa foarte rău imensa bogăţie ce poseda. Era pierdut de dezmăţ şi medicii nu-i dădeau doi ani de trăit. Era foarte posibil ca el să lase văduvei sale mai multe datorii decît avere. Doamna d'Ionis, renunţînd la beneficiul procesului său, era deci ameninţată să cadă, din culmea opulenţei, într-o stare de mediocritate pentru care nu fusese crescută. Tatăl meu deplîngea familia d'Aillane, care merita cea mai înaltă stimă şi care se compunea dintr-un demn gentilom, soţia sa şi cei doi copii. Pierderea procesului i-ar arunca în mizerie ; dar tatăl meu prefera desigur să menajeze viitorul clientei sale şi să o ferească de un dezastru. Aici era

pentru el adevăratul caz de conştiinţă ; dar el îmi recomandase. să nu dau glas acestor consideraţii în faţa ei. „E un suflet romanesc şi sublim, mi-a spus el, şi cu cît i s-ar arăta mai mult interesul personal, cu atît s-ar exalta în bucuria sacrificiului propriu ; clar înflăcărarea va trece şi entuziasmul de asemenea odată cu anii. Atunci, să vezi regrete ! şi să vezi ce reproşuri ar fi în drept să ne facă pentru a nu o fi sfătuit bine !"

Tatăl meu nu mă ştia atît de entuziast cît eram de fapt. Reţinut de afaceri numeroase, îmi încredinţase grija de a calma elanul generos al acestei adorabile femei, adăpostindu-ne după nişte scrupule care nu erau pentru el decît accesorii. Era un gînd foarte înţelept; dar el nu prevăzuse — şi nici eu însumi nu prevăzusem — că voi împărtăşi atît de puternic ideile doamnei d'Ionis. Eram la vîrsta cînd bogăţia materială nu are nici un preţ : e vîrsta bogăţiei inimii.

Şi apoi această femeie care făcea asupra mea efectul scînteii în praful de puşcă ; acest soţ demn de a fi urît, absent, condamnat de medici ; starea mediocră cu care era ameninţată şi căreia îi întindea mîna rîzînd... ce ştiam eu !

Eram fiu unic, tatăl meu avea ceva avere, puteam să mai dobîndesc şi eu. Nu eram deeît un burghez înnobilat în trecut prin demnitatea de magistrat şi, în prezent, prin consideraţia acordată talentului şi cinstei ; dar eram în epoca filozofiei şi fără a ajunge în ajunul unei revoluţii radicale, se putea admite ideea unei femei nobile ruinate căsătorindu-se cu un reprezentant al stării a treia cu avere.

In sfîrşit, tînăra mea minte bătea cîmpii şi tînăra mea inimă dorea instinctiv mîna doamnei d'Ionis. în timp ce ea îmi vorbea cu animaţie despre necazurile bogăţiei şi de fericirea unei plăcute stări de mediocritatee â la Jean-Jacques Rousseau, eu înaintam atît de departe în închipuirile mele, îneît mi se părea că ea le ghiceşte şi face aluzie ia aceasta în fiecare din cuvintele ei înflăcărate şi ameţitoare.

Nu m-am predat totuşi în mod deschis. Cuvîntul meu nu era liber : nu puteam decît să promit să încerc a-l îmbuna pe tatăl meu ; nu puteam să dau speranţe că voi reuşi, nu speram nici eu ; cunoşteam tăria deciziilor sale. Soluţionarea se apropia, eram la capătul unor amînări şi proceduri evazive. Doamna d'Ionis propuse un mijloc, în cazul în care aş ajunge la opiniile sale : ca tatăl meu să se prefacă bolnav în momentul pledoariei, şi cauza să-mi fie încredinţată mie... pentru a o pierde ! Mărturisesc că am fost înfricoşat de această ipoteză şi că am înţeles atunci scrupulele tatălui meu. Să ţii în mînă soarta unui client şi să sacrifici dreptul său unei chestiuni de sentiment este un rol frumos cînd poţi să-l îndeplineşti la cerere ; dar nu acesta era rolul ce mi se cerea. Trebuia, pentru domnul d'Ionis, să salvez aparenţele, să fac cu îndemînare pe nepriceputul, să întrebuinţez şiretenia pentru triumful virtuţii.

M-a cuprins frica, am devenit palid, îmi venea să plîng, căci eram îndrăgostit şi refuzul îmi sfărîma inima.

— Să nu mai vorbim, îmi zise cu bunătate doamna d'Ionis, care păru să ghicească, dacă nu ghicise deja, pasiunea ce o stîrnea în mine. Ierta-ți-mă pentru a vă fi pus conştiința la încercare grea. Nu, nu trebuie să o sacrificați şi va trebui să găsim un alt mijloc de salvare pentru aceşti bieți adversari. îl vom căuta împreună, căci sînteți cu mine pentru ei, o văd şi o simt, fără voia dumneavoastră ! Trebuie să rămîneți la noi cîteva zile. Scrieți tatălui dv. că *eu* rezist şi că trebuie să combateți. Vom avea aerul, şi pentru soacra mea, că studiem împreună şansele de cîştig. Ea este convinsă că eu m-am născut procuror şi cerul mi-e martor că înaintea acestei deplorabile afaceri nu mă pricepeam mai mult decît ea, ceea ce e puțin spus ! Hai, adăugă ea reluîndu-şi frumoasa şi plăcuta veselie, să nu ne mai frămîntăm şi să nu mai fim trişti ! Vom găsi noi pînă la urmă alte motive de întîrziere. Iată, este unul singular, absurd şi care ar fi totuşi atotputernic asupra spiritului bunei noastre contese văduve şi chiar al domnului d'Ionis. Nu-l ghiciți ?

- Caut în zadar. v

- Ei bine, ar fi posibilitatea să facem să vorbească doamnele verzi.

— De mirare ! chiar domnul d'Ionis să fie la fel de credul ca mama sa ?

— Domnul d'Ionis este foarte brav, a dovedit aceasta : dar el crede în spirite şi îi este îngrozitor de frică de ele. Dacă cele trei doamne ne vor interzice să grăbim procesul, acesta va dormi mult şi bine.

- Astfel, dv. nu găsiți nimic mai bun, pentru a satisface nevoia pe care o simt de a vă asculta, decît să mă condamnați la impostură ? Ah, doamnă, ce bine cunoaşteți deci arta de a face oamenii nefericiți !

- Cum ! aveți asemea scrupule ? Nu ați acceptat deja cu voie bună...

- O glumă fără consecințe, de acord ! Dar dacă e vorba şi de domnul d'Ionis şi dacă el mă somează să declar pe cuvînt de onoare...

— Adevărat ! încă o idee care nu valorează nimic ! Să nu mai căutăm idei astăzi. Noaptea e un sfetnic bun ; mîine, poate vă voi propune ceva posibil. Ziua e pe sfîrşite şi iată-l pe abatele de Lamyre care ne caută.

Abatele de Lamyre era un om mic, dar încîntător, încă proaspăt şi frumuşel, deşi avea în jur de cincizeci de ani. Era bun, frivol, spirit cultivat, cu vorba frumoasă, fără griji, vesel şi, în materie de opinii filozofice, de părerea celor cu care vorbea, căci interesul său nu era de a convinge, ci de a place. îmi sări de gît şi mă copleşi cu elogii pe care le ştiam ieftine, ştiind că era foarte darnic cu toată lumea, dar pentru care îi eram acum recunoscător, din cauza plăcerii pe care doamna d'Ionis părea că are ascultîndu-1. El îmi lăuda marile mele talante de avocat şi de poet; mă forță să recit cîteva versuri

care părură gustate mai mult decît meritau. Doamna d'Ionis, după ce mă complimentă, cu un aer emoționat şi sincer, ne lăsă împreună pentru a merge la îndatoririle casei.

Abatele îmi vorbea despre o mie de lucruri care nu mă interesau. Aş fi vrut să fiu singur pentru a visa, pentru a-mi aminti fiecare cuvînt, fiecare gest al doamnei d'Ionis. Abatele veni după mine, mă urmă peste tot şi îmi povesti o mie de istorioare nostime Pe care eu le trimiteam la naiba. în sfîrşit, conversația începu să devină interesantă pentru mine cînd atinse terenul arzător al raporturilor mele cu doamna d'Ionis.

— Ştiu ce vă aduce aici, îmi spuse el. Ea mi-a vorbit înainte. Fără a şti ziua vizitei dv., vă aştepta. Tatăl dv. nu vrea să o lase să se ruineze şi desigur are dreptate. Dar nu o va convinge şi va trebui să vă certați sau să o lăsați să facă după capul ei. Dacă ar crede în doamnele verzi, ar fi foarte simplu, ați putea să le faceți să vorbească ; dar ea nu crede mai mult decît mine sau dv. !

— Doamna d'Ionis pretinde totuşi că dv. credeți puțin, domnule abate !

— Eu ? V-a spus ea aceasta ? Da, da, ştiu că tratează pe micul ei prieten ca mare poltron ! Ei bine, cîntați în duo cu ea ; nu mi-e frică de doamnele verzi,, nu cred în ele ; dar sînt sigur de un lucru care mă înfricoşează, acela de a le fi văzut.

- Cum împăcați atunci aceste lucruri contradictorii ?
- E simplu. Există stafii sau nu există. Eu le-am văzut, sînt constrîns să spun că le-am văzut. Numai că eu nu le cred răufăcătoare, nu mi-e teamă că au să mă bată. Nu m-am născut poltron ; dar uneori îmi suspectez mintea, care e ca un copil zburdalnic. Ştiu că umbrele nu au putere asupra corpurilor, şi nici corpurile nu au putere asupra umbrelor, pentru că eu am prins mîneca uneia dintre aceste domnişoare, fără să găsesc nici urmă de braț. Din acel moment, pe care nu-l voi uita niciodată, şi care a schimbat toate ideile mele asupra lucrurilor din lumea asta şi din cealaltă, am jurat să nu mai bravez slăbiciunea umană. Nu-mi pasă că aş putea deveni nebun. Cu atît mai rău pentru mine dacă nu am forță morală de a contempla rece şi filozofic ceea ce depăşeşte înțelegerea mea ; şi de ce m-aş supraestima ? Am început prin a rîde, am chemat şi am provocat apariția rîzînd. Apariția s-a produs. Bună ziua ! îmi e de ajuns o dată, nu mai e necesar să repet.

Se înțelege că am fost puternic atins de ceea ce auzeam. Abatele avea o bună credință evidentă. Nu se credea urmărit de vreo manie. De la emoția pe care o simțise în camera doamnelor, ci nu le mai visase niciodată,

nu le revăzuse niciodată. Adăuga că era sigur că umbrele nu i-ar fi fost ostile sau nu i-ar fi făcut nici un rău, dacă ar fi avut curajul necesar să le examineze.

— Dar nu l-am avut, mai spuse, căci aproape îmi pierdusem cunoştinţa şi, văzîndu-mă atît de prost, mi-am zis : „Să aprofundeze cine vrea misterul, eu nu mă ocup cu asta. Nu sînt eu omul unor asemenea minuni".

Am pus întrebări amănunţite abatelui. în afară de cîteva detalii, viziunea sa era asemănătoare cu a mea. Am făcut un mare efort pentru a nu-l lăsa să simtă asemănarea aventurilor noastre. Il ştiam prea vorbăreţ pentru a-mi păstra secretul şi îmi era o teamă grozavă de sarcasmele doamnei d'Ionis, mai ceva decît de toţi demonii nopţii, astfel incit am făcut faţă tuturor întrebărilor abatelui, asigurindu-l că nimic nu tulburase somnul meu. Şi cînd veni momentul de a mă retrage, la ora unsprezece seara, în fatala cameră, am promis foarte vesel contesei văduve să iau notă asupra tuturor viselor mele, despărţindu-mă de toţi cu un aer viteaz şi voios.

Nu prea eram nici viteaz, nici voios. Prezenţa abatelui, masa şi petrecerea serii sub ochii contesei văduve o făcuseră pe doamna d'Ionis mai rezervată decît fusese dimineaţa. Ea părea a-mi spune în fiecare aluzie la cordiala noastră intimitate : „Ştiţi cu ce preţ v-am acordat-o !" Eram nemulţumit de mine : nu ştiusem să fiu nici supus, nici destul de revoltat. Mi se părea că trădasem misiunea pe care tatăl meu mi-o încredinţase şi aceasta fără profit pentru himerele mele de îndrăgostit.

Melancolia mea interioară acţiona asupra impresiilor mele şi frumosul apartament îmi apăru sumbru şi lugubru. Nu ştiam ce să gîndesc despre judecata abatelui şi a mea proprie. Dacă nu aş fi fost cuprins de ruşine, aş fi cerut să fiu găzduit în altă parte şi am fost invadat de o mînie veritabilă cînd am văzut pe Baptiste intrînd eu blestematul do platou, coşul, cele trei pîini şi tot echipamentul ridicol din cealaltă seară.

- Ce este aceasta ? i-am spus prost dispus. Mi s-a făcut foame ? Oare nu cumva am. venit de la masă ?

- Într-adevăr, domnule, zise el. Găsesc toate astea foarte caraghioase... Domnişoara Zephyrine m-a însărcinat să vi-l aduc. în zadar i-am spus că vă petreceţi noaptea dormind ca toată lumea, şi nu mîncînd, ea mi-a răspuns rîzînd : „Luaţi-le totuşi, aşa e obiceiul casei. Stăpînul dv. nu va fi deranjat de ele şi veţi vedea că nu va cere nimic mai mult decît să le lăsaţi în camera sa.

— Ei bine, dragul meu, fă-mi plăcerea de a le duce fără a spune nimic în oficiu. Am nevoie de masă ca să scriu.

Baptiste se supuse. M-am închis în cameră şi m-am culcat după ce am scris tatălui meu. Trebuie să spun că am dormit de minune şi nu am visat decît o singură doamnă, care era doamna d'Ionis.

A doua zi, întrebările contesei văduve începură imediat. Am avut o lipsă de politețe declarîndu-i că nu visasem nimic demn de luat în seamă. Buna doamnă rămase contrariată.

- Sînt sigură, îi zise ea Zephyrinei, că nu ați pus supeul doamnelor în camera domnului Nivieres.
- Iertați-mă, doamnă, răspunse Zephyrine privindu-rnă cu un aer de reproş.

Doamna d'Ionis părea a-mi spune, din ochi, că eram lipsit de delicatețe. Abatele strigă naiv :

— Ce singular ! asemenea lucruri mi se întîmplă numai mie ?

El plecă după dejun şi doamna d'Ionis îmi dădu întîlnire, la ora unu, în bibliotecă. Am fost acolo la douăsprezece ; dar ea îmi trimise vorbă prin Zephyrine că vizite neaşteptate surveniseră şi că mă ruga să mai aştept. Ceea ce era mai uşor de cerut decît de obținut. Aşteptam : minutele mi se păreau secole. Mă întrebam cum putusem trăi pînă acum fără acest tete-â-tete pe care îl numeam deja cotidian, şi cum aş mai trăi cînd nu ar trebui să aştept. Căutam mijloacele prin care lucrul ar fi devenit în continuare necesar şi, hotărît să împiedic, din toate puterile, soluționarea procesului, imaginam o mie de subterfugii lipsite de un simț normal.

Plimbîndu-mă agitat prin galerie, mă opream din cînd în cînd în fața fîntînii şi mă aşezam cîteodată pe marginile ei, înconjurate de flori minunate, artistic dispuse în crevasele stîncii brute pe care era ridicată sculptura de marmoră albă. Baza frustă dădea o mai puternică impresie de perfecțiune operei dălții şi permitea apei din bazinul recipient să cadă în pînze strălucitoare în vasele inferioare, împodobite cu plante de apă.

Acest loc era minunat şl reflexul vitraliului colorat dădea în scurte clipe tonuri vii şi aparența vieții figurilor fantastice ale statuii.

Priveam nereida cu o mirare nouă, mirarea de a o găsi frumoasă şi de a înțelege în sfîrşit sensul elevat al acestei misterioase frumuseți.

Nu mă mai gîndeam să o critic, față de frumusețea doamnei d'Ionis. Simțeam că orice comparație era puerilă, între lucruri şi ființe care nu au nici un raport între ele. Această fiică a geniului lui Jean Goujon era frumoasă prin ea însăşi. Fața era de o finețe sublimă. Ea părea să comunice gîndului un sentiment de linişte şi de plenitudine a vieții analog senzației de prospețime dată de murmurul continuu al apelor limpezi.

In sfîrşit, doamna d'Ionis sosi.

— Ceva nou, îmi zise ea, aşezîndu-se familiar lîngă mine. Iată ciudata scrisoare pe care am primit-o de la domnul d'Ionis.

Şi ea mi-o arătă cu un abandon ce mă emoționă profund. Eram indignat împotriva acestui soț ale cărui scrisori către o asemenea femeie puteau fi arătate fără emoție primului venit.

Scrisoarea era rece, lungă şi difuză, scrisul pițigăiat şi întrerupt, ortografia foarte îndoielnică. Iată conținutul pe scurt :

„Nu trebuie să vă faceți scrupule de a duce lucrurile pînă la capăt. Eu nu am nici unul invocînd legalitatea rigidă. Refuz orice aranjament în afara celui propus familiei d'Aillane şi vreau să văd terminîndu-se acest proces. Sînteți liberă, cînd va fi cîştigat, să le întindeți o mînă de ajutor. Nu mă voi opune generozității dv. ; dar nu vreau nici un compromis. Avocatul lor m-a ofensat în pledoaria lui în primă instanță şi apelul lor este de o infatuare care nu are nume. Găsesc că domnul Nivieres este foarte adormit şi îi voi arăta nemulțumirea mea prin curierul de azi. Acționați şi dv., stimulați zelul său, cu condiția să nu vină un ordin superior din partea ... Dv. ştiți ce vreau să spun şi mă mir că nu-mi vorbiți de ceea ce a putut fi observat în camera... de la plecarea mea pînă acum. Nimeni nu are curajul să petreacă acolo o noapte şi să scrie ce a auzit ? Trebuie să ținem seama numai de spusele abatelui de Lamyre, care nu este un om serios ? Obțineți de la o persoană demnă de încredere să încerce această probă, dacă nu a-veți curajul de a încerca dv. însevă, ceea ce nu m-ar surprinde".

Citind această ultimă frază, doamna d'Ionis izbucni într-un hohot de rîs.

— Domnul d'Ionis e admirabil ! spuse ea. Mă flatează pentru a accepta o încercare pe care el însuşi n-a vrut să. o accepte şi se indignă de laşitatea celor cărora nu le-ar da pentru nimic în lume un exemplu.

— Ceea ce găsesc mai important aici, spun eu, este credința domnului d'Ionis în aceste apariții şi respectul sau pentru sentintele pe care acestea ar fi capabile sa le dea.

— Vedeți bine, reluă ea, că aici e singurul mijloc de a-i potoli înverşunarea împotriva bieților d'Aillane ! Vă spuneam eu, v-o spun şi acum, şi dv. nu vreți să mă ascultați, cînd ocazia e atît de minunată ! Nu s-ar merge, atît de mult crezîndu-se în doamnele verzi, pînă la a vă cere cuvîntul de onoare !

- Mi se pare, din contra, că ar trebui aici serios jucat rolul de impostor, deoarece domnul d'Ionis doreşte mărturia unei persoane demne de în
credere.

- Şi apoi dv. vă temeți de ridicol, de blam, de glumele care nu ar

întîrzia să apară în jurul dv.! Dar aş putea să vă garantez asupra tăcerii domnului d'Ionis.

- — Nu, doamnă, nu ! nu m-aş teme nici de ridicol, nici de blam, din moment ce ar fi vorba să mă supun dv. Dar m-ați dispreţui dacă aş merita acest blam printr-un jurămînt fals. De ce nu, de altfel, să nu încercăm să aducem familia d'Aillane spre o tranzacţie onorabilă pentru ei ?
- Stiti ca aceea propusa de domnul d'Ionis nu era astfel ?
- Nu sperati sa puteti modifica intentiile sale ?

Ea dădu din cap şi tăcu. îmi spunea astfel elocvent ce om fără inimă şi fără principii era acest soţ, indiferent la atîta farmec şi dedat tuturor dezordinilor.

— Totuşi, am reluat eu, el vă autorizează să fiţi generoasă după victorie,

— Şi cu cine crede el a avea de-a face ? strigă ea înroşindu-se de mînie. El uită că d'Aillanii sînt onoarea însăşi şi nu vor primi niciodată, ca pe o pomană sau ca pe o binefacere, ceea ce dreptatea îi face să considere legitima proprietate a familiei lor.

Am fost frapat de energia pe care ea o punea în acest răspuns.

— Sînteţi deci foarte legată cu familia d'Aillane ? am întrebat. Nu mă gîndeam la aceasta...

Ea se mai înroşi puţin şi răspunse negativ.

— Nu am avut niciodată mari relaţii cu ei, răspunse, dar sînt rudele mele destul de apropiate pentru ca onoarea lor şi a mea să nu fie decît una.

Am certitudinea că voinţa unchiului nostru era să le lase averea sa. Cu atît mai mult cu cît domnul d'Ionis, luîndu-mă în căsătorie pentru ceea ce numeşte „ochi frumoşi", nu a fost prea mărinimos căutîndu-mi o moştenire şi vrînd să desfiinţeze acest testament ca defectuos în formă.

Apoi adăugă :

- Cunoaşteţi pe cineva din familia d'Aillane ?
- L-am văzut adesea pe tată, pe copii niciodată. Fiul este ofiţer în nu ştiu ce garnizoană. .

— La Tours, zise ea repede.

Apoi adaugă şi mai repede :

— După cum cred, cel puţin...

- Se zice că arată foarte bine.
- Se zice. Nu l-am văzut de cînd a ajuns matur.

Acest răspuns mă linişti. îmi trecuse o clipă prin cap că motivul dezinteresului mărinimos al doamnei d'Ionis putea să-şi aibă sursa sa profundă într-o

pasiune pentru vărul său d'Aillane.

- — Sora sa este îneîntătoare ; nu ați văzut-o niciodată ?

— Niciodată. Nu e încă la mănăstire ?

— Da, la Angers. Se spune că e frumoasă ca un înger. Cum v-ați simți dv. cînd ați reuşi să cufundați în mizerie o fată de condiție bună, care putea avea dreptul la o căsătorie onorabilă şi la o viață după rangul şi educația sa ? Aceasta e. marea disperare care îl aşteaptă pe tatăl ei. Dar să vedem, spuneți-mi ce căi ați găsit : căci ați căutat şi ați găsit ceva, nu-i aşa ?

— Da ! am răspuns după ce am reflectat cum se poate reflecta în timpul unei febre, am găsit o soluție.

IV

NEMURITOAREA

Dînd această speranță de succes, m-am înfricoşat eu însumi. Dar nu mai era nici un mijloc de a da înapoi. Frumoasa mea clientă mă copleşea cu întrebări.

- Ei bine, doamnă, i-am spus eu, trebuie să găsim un mijloc de a face să vorbească oracolul, fără a juca rolul de impostori ; dar trebuie să-mi

dați detalii care îmi lipsesc asupra aparițiilor al căror teatru trebuie să fie castelul.

- Vreți să vedeți vechile hîrtii din care am scos extrasul meu ? strigă ea cu bucurie. Le am aici.

Deschise o mobilă a cărei cheie o avea şi îmi arătă o scriere destul de lungă, cu comentarii scrise la diverse epoci de diverşi cronicari, ataşați ai capelei castelului, sau ai unei mănăstiri vecine care fusese secularizată sub ultimul rege.Cum nu eram grăbit să iau un angajament care ar fi scurtat timpul acordat misiunii mele, am amînat lectura acestui fantastic dosar pentru seara tîrziu şi m-am lăsat în voia zînei mele. Mă gîndeam că ea arăta o delicată cochetărie, fie că ținea la ideile sale atît încît putea să se compromită puțin pentru a le face să triumfe, fie că rezistența mea excita legitimul său orgoliu de femeie irezistibilă, fie că — şi eu m-am oprit cu deliciu la această ultimă supoziție — simțea pentru mine un sentiment particular.

Fu nevoită să mă părăsească : alte vizite soseau. La cină erau musafiri ; mă

prezentă nobililor săi vecini cu o distincție marcată şi dovedi față de mine mai multă grijă decît aveam poate dreptul de a aştepta. Unii părură să o găsească prea multă pentru un mic slujitor al robei ca mine şi încercară s-o arate. Ea dovedi că nu se teme de critică şi arătă atîta vitejie în a mă susține, încît simțeam că devin nebun de fericire.

Atunci cînd ramaserăm singuri, doamna d'Ionis mă întrebă ce doream să fac cu manuscrisele privind aparițiile celor trei doamne verzi. Mintea mea se înfierbîntase, mi se părea că eram iubit şi că nu trebuia să mă tem de zeflemisiri. I-am povestit deci cu ingenuitate viziunea pe care o avusesem şi cea asemănătoare povestită de abatele Lamyre

— Iată-mă deci forțat să cred, am adăugat, că există anumite situații în care, fără fervoare şi fără şarlatanism şi fără superstiție, anumite idei îmbracă imagini care ne înşeală simțurile şi vreau să studiez acest fenomen, deja suferit de mine, în relatările înțelepte sau nebuneşti ale celor la care s-a produs. Nu vă ascund că, în mod contrar obiceiurilor mele, departe de a mă feri de farmecul iluziilor, voi face tot posibilul pentru a le abandona mintea şi judecata. Şi dacă, în această dispoziție de spirit în întregime poetică, voi reuşi să văd şi să aud cîteva fantome care să-mi hotărască să mă supun dv., nu voi da înapoi în fața jurămîntului ce ar putea să-mi ceară apoi domnul d'Ionis şi mama sa. Nu voi forța să jur că eu cred în revelațiile spiritelor şi în apariția morților, căci n-aş putea să fac aceasta ; dar, afirmînd că am auzit voci - fiindcă azi chiar pot afirma că am văzut umbre — nu voi fi un mincinos ; şi puțin mă interesează că aş trece drept lipsit de simț, dacă dv. îmi faceți onoarea de a nu împărtăşi această opinie.

Doamna d'Ionis arătă o mare mirare față de eeea ce îi spuneam şi îmi puse multe întrebări asupra viziunii mele în camera doamnelor verzi. Ea mă asculta fără a rîde şi chiar ea însăşi se mira de calmul cu care trecusem prin ciudata aventură.

- Văd, îmi zise ea, că sînteți un spirit foarte curajos. în ceea ce mă priveşte, în locul dv., mi-ar fi fost frică, mărturisesc. Inainte de a vă permite să reîncepeți această încercare, jurați-mi că nu veți fi nici mai înspăimîntat, nici mai afectat ca prima dată.
- Cred că pot să vă promit, i-am răspuns eu. Mă simt foarte calm şi, chiar de-aş vedea un spectacol înspăimîntător, sper să rămîn destul de stăpin pe mine însumi pentru a nu-l atribui decît propriei mele imaginații.
- Deci în noaptea aceasta vreți să faceți această evocație singulară ?

- Poate, dar vreau mai întîi să citesc totul. Aş vrea de asemenea să parcurg o lucrare privitoare la acest subiect, nu o operă de critică denigratoare,

sînt deja bine educat pentru îndoială, ci unul din acele tratate, unde, printre multe copilării, se pot găsi idei ingenioase.

- Ei bine, aveți dreptate, spuse ea, dar nu stiu ce lucrare să vă recomand : nu am cercetat deloc asemenea cărți vechi. Dacă vreți, mîine, căutați în bibliotecă.

Dacă îmi permiteți, voi face acest lucru imediat. Nu este decît ora unsprezece, este momentulcînd toată casa devine calmă şi tăcută. Voi veghea în bibliotecă şi, dacă voi reuşi să mă exalt puțin, voi fi cu atît mai mult dispus să mă întorc în camera mea pentru a oferi celor trei doamne supeul comemorativ care are virtutea de a le atrage.

- Voi pune să se ducă deci faimosul platou, zise doamna d'Ionis surîzînd, şi cred că trebuie să fac un efort pentru a nu mă simți emoționată...
- Oh ! doamnă, şi dv. ?
- Ei, Dumnezeule, reluă ea, cine ştie ? Noi rîdem de toate, astăzi ; sîntem pentru aceasta mai înțelepți ca odinioară ? Sîntem nişte creaturi slabe care se cred puternice : cine ştie dacă din această cauză nu am devenit mai materiali decît ar vrea spiritul, iar ceea ce luăm drept luciditate nu este decît o orbire ? Ca şi mine, credeți în imortalitatea sufletelor. O separare absolută între ale noastre şi cele ce sînt degajate de materie este un lucru atît de clar de conceput încît putem să-l dovedim ?

Ea îmi vorbea astfel de cîteva minute, cu mult spirit şi imaginație ; apoi mă părăsi puțin tulburată, rugîndu-mă ca, în caz că mă simt tulburat eu însumi, sau dacă sînt asaltat de idei negre, să nu dau curs proiectului meu. Eram atît de fericit şi atît de mişcat de solicitudinea sa, încît mi-am exprimat regretul de a nu avea mai multă frică de bravat pentru a arăta astfel zelul meu.

Mă urcai în camera mea, unde Zephyrine deja aşezase coşul ; Baptiste voia să-l ducă înapoi.

- Lasă-1, i-am spus, pentru că aşa e obiceiul casei şi du-te la culcare. Nu am nevoie de tine mai mult decît în celelalte seri.
- Dumnezeule, domnule, dacă-mi permiteți, aş petrece noaptea pe un fotoliu în camera dv.
- Şi de ce asta, prietene ?
- Pentru că toți spun că revine. Da, da, domnule, am început să-i înțeleg pe servitori. Le este foarte frică şi eu care sînt un bătrîn soldat aş fi mulțumit să le dovedesc că nu sînt atît de prost ca ei. ... Am refuzat şi l-am lăsat să aranjeze cuvertura, în timp ce coboram în bibliotecă, după ce îi spusesem să nu mă aştepte.

Am parcurs această imensă sală înainte de a mă aşeza la lucru şi m-am încuiat cu grijă, de teama de a nu fi deranjat de vreun valet curios sau

pus pe glume. Apoi am aprins un candelabru de argint cu mai multe brațe şi am început să studiez fantasticul dosar al doamnelor verzi.

Aparițiile frecvente, observate si povestite cu detalii, ale celor trei doamne verzi, domnişoarele d'Ionis, coincideau cu totul cu ceea ce văzusem şi cu ceea ce abatele îmi povestise. Dar nici el, nici eu nu avusesem încrederea sau curajul să punem întrebări fantomelor. Alții o făcuseră, spuneau cronicarii, şi le fusese dat să vadă pe cele trei fecioare nu sub aparența de nori de abur verde, ci în toată strălucirea tinereții şi frumuseții lor ; nu toate odată, ci cîte una, în timp ce celelalte două stăteau deoparte. Atunci, defuncta frumusețe răspundea la toate întrebările serioase şi decente ce i se adresau. Ea dădea sfaturi judicioase. Ea arăta comorile ascunse celor care erau capabili să le folosească. Ea indica ce nenorociri pot fi evitate, ce greşeli se pot repara, vorbind în numele cerului şi al îngerilor ; în sfîrşit, era o putere binefăcătoare pentru cei care o consultau cu intenții bune şi pioase. Nu era rea şi amenințătoare decît cu libertinii şi necredincioşii. Manuscrisul spunea : „Unei intenții rele şi batjocoritoare, răspundeau cu mari pedepse, şi cei care le aveau din dorința de răutate şi din vană curiozitate puteau să se aştepte la lucruri înfricoşătoare, că se vor căi amarnic de a le fi căutat".

Fără a explica aceste lucruri înfricoşătoare, manuscrisul dădea formula invocației şi tot ritualul de urmat, cu o atît de mare seriozitate şi cu o atît de naivă bună credință, încît mă lăsam purtat de el. Apariția lua în imaginația mea culori atît de minunate, care mă încîntau şi mă făceau să doresc, nu să mă tem de a fi cîştigat şi convins. Nu mă simțeam deloc întristat şi înspăimîntat de ideea de a vedea mergînd şi de a auzi vorbind morții. Din contra, mă exaltam în vise elyseene şi vedeam o Beatrice răsărind în razele imperiului meu oniric.

— Şi de ce n-aş avea acest vis, spunea vocea mea interioară, fiindcă am avut deja prologul viziunii ? Teroarea prostească m-a convins, devenind nedemn şi incapabil de a fi inițiat şi a înainta în revelațiile swedenborgiste, în care cred spirite excelente şi de care nu am avut dreptate să-mi bat joc altădată. Mă voi întoarce în vechime cu' plăcere, căci aceasta este mai agreabil şi mai sănătos pentru sufletul unui poet decît înghețata negație a secolului nostru. Dacă voi trece drept nebun, sau voi deveni, ce importanță are ! voi trăi într-o sferă ideală şi voi fi poate mai fericit decît toți înțelepții de pe pămînt.

Imi vorbeam astfel mie însumi, cu capul în mîini. Era aproape ora două dimineața şi cea mai profundă linişte domnea în castel si în împrejurimi, cînd o muzică suavă si îneîntătoare, care părea că porneşte clin rotondă, mă smulse din visarea mea. Am ridicat capul şi am dat mai în spate sfeşnicul

plasat în fața mea, pentru a vedea de la cine, de unde venea această grațioasă muzică. Dar cele patru luminări care luminau deplin masa mea de lucru nu erau suficiente pentru a mă face să disting profunzimea sălii, cu atît mai puțin rotonda ce se afla dincolo de ea.

M-am îndreptat imediat spre rotondă şi nemaifiind stînjenit de o altă lumină, distingeam părțile superioare ale frumosului grup de la fîntînă, Iuminate din plin de lună printr-una dintre ferestrele bolții. Restul sălii circulare era în umbră. Pentru a mă asigura eă sînt singur, am deschis oblonul uşii mari cu vitralii care dădeau spre parter şi am văzut că, într-adevăr, nu era nimeni. Muzica păru să scadă şi se pierdea pe măsură ce mă îndepărtam, aproape că nu o mai auzeam. Am trecut în cealaltă galerie, pustie de asemenea, dar unde sunetele care mă încîntaseră se făcură din nou auzite foarte distinct, ca şi cum ar fi plecat, de astă dată, din spatele meu.

M-am oprit fără să mă întorc, pentru a le as culta. Erau suave şi tînguitoare şi nu formau nici o combinație melodică inteligibilă. Era mai curînd o suită de acorduri vagi, foarte misterioase, formate ca din hazard, la nişte instrumente pe care îmi era imposibil să le numesc, căci timbrul lor nu semăna cu nimic din ceea ce îmi era cunoscut. Ansamblul lor era plăcut, deşi foarte melancolic.

Am revenit, asigurîndu-mâ că aceste voci, dacă puteam să le numesc astfel, plecau din scoica cu salamandre şi sirene a fîntînii, creşteau sau scădeau în intensitate după cum apa, care devenise intermitentă, se aduna sau scădea în cupele rotunde ale fîntînii.

Nu am considerat nimic fantastic aici, deoarece auzisem vorbindu-se de aceste jerbe de apă italiene care produc, prin mijlocirea aerului comprimat de apă, orgi hidraulice mai mult sau mai puțin reuşite. Acestea clin jurul meu erau foarte blînde şi armonioase, poate pentru că nu compuneau nici o melodie definită, suspinînd doar acorduri armonice, aşa cum fac harpele eoliene. Mi-am amintit că doamna d'Ionis îmi vorbise de această muzică, spunîndu-mi că adesea se pornea singură, timp de cîteva clipe doar.

Această explicație nu m-a împiedicat să urmez cursul reveriilor mele poetice. Eram recunoscător față de capricioasa fîntînă care voia să cînte numai pentru mine, într-o noapte atît de frumoasă şi în mijlocul unei tăceri atît de profunde.

Văzută în clar de lună, era de un efect minunat. Părea că varsă, în trestiile proaspete de pe marginile sale, o ploaie de diamante verzi. Salamandrele, imobile în mişcările lor tumultoase, aveau ceva înfricoşător, şi plînsetele lor ce mureau în zgomotul cascadelor le făceau să pară disperate de a-şi simți sufletele violente înlănțuite în corpuri de

marmoră. Ai fi zis că e o scenă din viața păgînă pietrificată prin gestul suveran al nereidei. Mi-am adus aminte atunci de un fel de spaimă pe care această nimfă mi-o provocase în plină zi. prin calmul său superb în mijlocul acestor monştri dezlănțuiți.

Un suflet impasibil poate să exprime frumusețea adevărată ? gîndeam eu ; şi dacă această creatură de marmoră ar fi însuflețită, pe cît este de magnifică, nu ar provoca frica, prin aerul de supremă indiferență care o face prea îndepărtată în superioritatea ei desăvîrşită de ființele din rasa noastră umană ?

O priveam cu atenție în reflexele lunii care scălda umerii ei albi şi contura capul delicat deasupra unui gît avîntat şi puternic. Nu puteam să-i disting trăsăturile, căci era plasată la o anumită înălțime ; dar atitudinea sa degajată se desena în linii strălucind de o grație incomparabilă.

— Iată ideea ce mi-aş putea face despre doamna în verde, căci desigur...

Brusc, am încetat să-mi continui raționamentele. Mi se păru că văd statuia miseînd.

Am crezut că trecea un nor peste lună şi producea această iluzie ; nu, nu era o iluzie. Dar nu statuia se mişca, ci o formă care se ridica în spatele ei, sau lingă ea, şi care îmi apărea foarte asemănătoare ca şi cum un reflex al sufletului s-ar fi detaşat din acest corp de marmoră şi l-ar fi părăsit pentru a veni către mine.

M-am îndoit o clipă asupra mărturiei propriilor ochi ; dar totul deveni atît de distinct, atît de evident, încît am fost imediat convins că văd o ființă reală şi că nu mai încercam nici un sentiment de frică, nici chiar de mare surpriză.

Imaginea vie a nereidei cobora pe planurile inegale ale monumentului. Mişcările sale aveau o uşurință şi o grație ideale. Nu era mai înaltă decît o femeie reală, deşi eleganța proporțiilor sale îi conserva acel secret al frumuseții excepționale care mă înspăimîntase la statuie ; dar nu simțeam nici urmă de spaimă şi admirația mea se învecina cu extazul. Am întins brațele pentru a o prinde, căci mi se părea că va zbura drept spre mine, peste o pantă de cinci sau şase picioare* care ne separa încă.

Mă înşelam. Ea se aşeză pe marginea pietrei şi îmi făcu semn să mă îndepărtez.

M-am supus şi am văzut-o aşezîndu-se pe un delfin de marmoră, care începu să scoată sunete stridente. Imediat, toate aceste voci hidraulice crescură ca o furtună si formară un concert cu adevărat diabolic în jurul ei.

Incepeam să-mi simt nervii întinşi, cînd o lumină verzuie, care părea

a fi un clar de lună mai strălucitor, țîşni de undeva, arătîndu-mi clar trasaturile nereidei vii, atît de asemănătoare cu cele ale statuii, încît am avut nevoie să o privesc din nou pentru a mă asigura că ea nu părăsise soclul său de piatră.

Atunci, fără a încerca să-mi explic nimic, fără a dori să înțeleg, mă îmbătăm, într-o admirație pierdută, cu frumusețea supranaturală a apariției. Efectul pe care ea îl produse asupra mea fu absolut. nu am avut nici un gînd să mă apropii pentru a mă asigura de imaterialitatea ei, cum făcusem atunci cînd se produsese în cameră. Dacă aş fi gîndit astfel fără să-mi dau seama, teama de a o face să dispară printr-o curiozitate îndrăzneață m-ar fi reținut în mod sigur.

Cum să nu fiu stăpînit de dorința de a-mi desfăta ochii ? Era nereida sublimă, dar cu ochii vii, cu ochi luminoşi, de o gingăşie fascinantă, şi cu brațele goale, cu contururi ale pielii transparente, cu mişcări moi ca ale copiilor. Această fiică a eterului părea să aibă cinsprezece ani cel mult. Ea exprima puritatea adolescenței prin formele sale suave, în timp ce obrazul i se lumina cu seducțiile femeii ajunse ia înflorirea sufletului.

Infățişarea ei era stranie, ca a nereidei : o rochie sau tunică în valuri, făcută din nu ştiu ce țesătură minunată ai cărei plii păreau a fi plini de apă, o diademă cizelată cu o grijă delicată şi valuri de perle ce alunecau după buclele unui păr splendid, cu acel amestec de lux singular şi capriciu fericit care caracterizează gustul renaşterii ; un contrast îneîntător şi bizar intre veşmîntul foarte simplu, care îşi găsea bogăția numai în aranjamentul său aerian şi lucrătura minuțioasă a bijuteriilor sau prețiozitățile drăgălaşe din pieptănătură.

Aş fi privit-o, cred, toată viața fără a dori să-i vorbesc. Nu mi-am dat seama cînd a început liniştea care a succedat vacarmul fîntînii. Nu ştiu dacă o contemplam de o clipă sau de o oră. Mi se părea că o vedeam dintotdeauna şi o cunoşteam dintotdeauna : poate trăiam un secol într-o clipă.

Ea îmi vorbi prima. Auzeam şi nu înțelegeam, căci timbrul de argint al vocii sale era supranatural ca şi frumusețea sa. O ascultam ca pe o muzică, fără a căuta un sens determinat în cuvintele sale.

în sfîrşit, am făcut un efort pentru a mă desprinde din această beție : am auzit că mă întreba dacă o văd. Nu ştiu ce am răspuns, căci adăugă :

— Sub ce aparență mă vezi ? Abia atunci am remarcat că mă tutuia. Am înțeles să-i răspund la fel ; dacă mi-sr fi vorbit ca regină, eu i-aş fi vorbit ca unei Divinități.

— Te văd, i-am spus, ca pe o ființă de care nimic de pe pămînt nu se poate apropia.

Mi se păru că s-a înroşit ; căci ochii mi se obişnuiseră cu lumina verde ca marea în care apărea scăldată. O vedeam albă ca un crin, cu proaspetele culori ale tinereții pe obraji. Avu un surîs melancolic care o făcea şi mai suavă.

— Ce vezi tu în mine extraordinar ? mi se adresă Ea.

— Frumusețea, am răspuns. Eram prea emoționat pentru a spune mai mult.

- Frumusețea mea, reluă Ea, în tine se produce, nu există prin ea însăşi sub o formă pe care să o poți aprecia. Nu este aici decît gîndul meu. Vorbeşte-mi ca unui suflet şi nu ca unei fernei. Ce sfat voiai să-mi ceri ?
- Nu-mi amintesc.

-— De unde această uitare ?

- Din prezența ta.

- Incearcă să-ți aminteşti.
- Nu, nu vreau.
- Atunci, adio !
- Nu ! nu ! am strigat apropiindu-mă ca pentru a o reține, dar oprindu-mă cu spaimă, căci lumina păli brusc şi apariția părea că se şterge. In numele cerului, rămîi ! Sînt supus şi nevinovat în dragostea mea.
- Care dragoste ? întrebi ea redevenind strălucitoare.
- Care dragoste ? Nu ştiu, nu mai ştiu ! Am vorbit de dragoste ? Da, îmi amintesc. Iubeam ieri o femeie, voiam să-i plac, să-i îndeplinesc voința cu riscul de a-mi trăda datoria. Dacă sînteți o esență pură, cum cred eu, ştiți toate acestea. Trebuie să vă mai explic ?
- Nu ; ştiu faptele care interesează posteritatea familiei al cărui nume l-am purtat. Dar eu nu sînt Divinitatea, eu nu citesc în suflete. Nu ştiam că iubeşti...
- Nu iubesc pe nimeni ! La această oră nu iubesc pe pămînt şi vreau să mor dacă, într-o altă parte a lumii, aş putea să vă urmez !

- Vorbeşti în delir. Pentru a fi fericit în moarte, trebuie să fi fost pur în viață. Tu ai o datorie grea de îndeplinit şi de aceea m-ai chemat. Indeplineşte-ți datoria sau nu mă vei mai revedea.-
- Care este această datorie ? Vorbiți ; nu vreau decît să mă supun.
- Această datorie, răspunse nereida aplecîndu-se spre mine şi vorbindu-mi atît de încet, încît cu greu îi distingeam vocea din murmurul fîntînii, este de a

te supune tatălui tău. Apoi vei spune femeii generoase care vrea să se sacrifice că aceia pe care îi plînge o vor binecuvînta mereu, dar că nu vor să accepte sacrificiul său. Cunosc gîndurile lor, deoarece m-au chemat şi m-au consultat. Ştiu că luptă pentru onoarea lor, dar şi că nu sînt înspăimintaţi de ceea ce oamenii numesc sărăcie. Nu există sărăcie pentru sufletele mîndre. Spune deci celei ce mîine te va întreba toate acestea şi nu ceda dragostei ce ţi-o inspiră pînă la a-ţi trăda familia.

- Mă voi supune, jur ! Şi, acum, spuneţi-mi ceva despre secretul vieţii eterne. Unde este sufletul ? Ce facultăţi noi capătă în aceste schimbări ?
- Nu pot să-ţi răspund decît atît... Moartea nu există : nimic nu moare. Dar lucrurile din altă viaţă sînt cu totul diferite de aceea ce se imagi nează în lumea unde eşti tu. Nu-ţi voi spune mai mult, nu mă întreba.
- Spuneţi-mi, cel puţin, dacă vă voi revedea în acea altă viaţă.
- Nu ştiu.
- Şi în aceasta ?
- Da, dacă meriţi.

:— Voi merita ! Spuneţi-mi încă... Fiindcă puteţi conduce şi sfătui pe cei ce trăiesc în lumea aceasta, nu puteţi să-i plîngeţi ?

— Pot.

- Şi să-i iubiţi ?

- Ii iubesc pe toţi ca pe nişte fraţi printre care am trăit.
- Iubiţi-l pe unul mai mult decît pe ceilalţi. Va înfăptui miracole de curaj şi de virtute pentru a vă rechema.
- Să le înfăptuiască şi mă va găsi în gîndurile sale. Adio !

— Aşteptaţi, oh ! Dumnezeule, aşteptaţi ! Se crede că daţi, ca gaj al protecţiei voastre şi ca mijloc de a vă evoca din nou, un inel magic celor carenu v-au ofensat. Este adevărat ? Mi-l veţi da ?

— Numai spiritele grosolane pot crede în magie. Nu vei crede în magie, tu care vorbeşti de viaţa eternă şi cauţi adevărul. Prin ce mijloc un suflet, care comunică cu tine fără ajutorul realităţii, ar putea să-ţi dea un obiect material şi palpabil !

—Totuşi, văd pe degetul dv. o podoabă strălucitoare.

- Nu pot să văd ceea ce văd ochii tăi. Ce crezi tu că vezi ?
- Un inel cu smarald în formă de stea.

— E straniu că-l vezi, zise după un moment de linişte, operaţiile involuntare ale gîndirii umane si conexiunile visurilor cu anumite fapte trecute
închid mistere providenţiale. Cunoaşterea acestor lucruri inexplicabile nu aparţin decît celui care ştie cauza tuturor lucrurilor şi raţiunea lor. Mina pe

care crezi că o vezi nu există decît în mintea ta, ce a rămas din mine în mormint ți-ar produce oroare, dar poate mă vezi aşa cum am fost pe pămînt. Spune-mi cum mă vezi tu.

Nu ştiu ce descriere entuziastă i-am făcut asupra ci înseşi. Ea păru că ascultă cu atenție şi îmi zise :

— Dacă semăn cu statuia de aici, nu trebuie să te miri, căci i-am servit drept model. Tu trezeşti în mine amintirea ştearsă a ceea ce am fost şi mi-amintesc a fi purtat şi bijuteriile despre care îmi vorbeşti. Inelul, pe care crezi că-l vezi, l-am pierdut într-o cameră a castelului pe care l-am locuit de mult ; a căzut între două pietre sub vatra căminului. Trebuia să pun să se ridice piatra a doua zi ; clar, a doua zi, eram moartă. Poate îl vei regăsi dacă îl vei căuta. In acest-caz. ți-l dăruiesc în amintirea mea şi a jurămîntului ce ai făcut de a mi te supune. Iată ziua, adio !

Acest rămas bun îmi provocă o durere cum nu simțisem niciodată ; îmi pierdusem capul şi eram gata să mă arunc spre a reține umbra fermecătoare, căci mă apropiasem puțin cîte puțin de ea, încît aş fi putut să prind marginea veşmîntului său, dacă aş fi încercat să o ating : dar nu îndrăzneam. Uitasem, e adevărat, amenințările din legendă împotriva celor care încearcau să comită această profanare ; eram reținut numai de un respect superstițios ; dar un strigăt de deznădejde îmi ieşi din piept vibrînd pînă în scoicile marine ale. salamandrelor.

Umbra se opri, cuprinsă parcă de milă.

- Ce mai doreşti încă ? îmi zise. Iată ziua, nu pot să mai rămîn.
- De ce nu ? Dacă ai vrea !
- Nu trebuie să revăd soarele acestui pămînt. Locuiesc în lumina eternă a unei lumi sublime.

— Du-mă în această lume ! nu vreau să mai rămîn aici ; nu voi mai rămîne, jur, dacă trebuie să nu te mai revăd.

— Mă vei vedea, fii linştit, .spuse ea. Aşteaptă clipa cînd o vei merita şi, pînă atunci, nu mă evoca. Iți interzic. Voi veghea asupra ta ca o providență invizibilă, şi în ziua cînd sufletul îți va fi la fel de pur ca o rază a dimineții, voi apare în întîmpinarea dorinței tale de taină. Supune-te !

— Supune-te ! repetă o voce gravă ce răsună la dreapta mea.

M-am întors şi am văzut una din acele fantome din cameră, din timpul primei apariții.

— Supune-te ! repetă ca un ecou o voce asemănătoare, la stingă mea.

Şi am văzut a doua fantomă.

N-am simțit nici o emoție, deşi aceste- doua spectre aveau, în înălțimea taliei lor şi în timbrul vocii profunde, ceva lugubru. Dar ce mă interesa pe

mine dacă văd sau aud lucruri înfricoşătoare ? Nimic nu putea să mă smulgă din reveria în care mă cufundasem. Nici nu m-am oprit cu privirea pe aceste umbre accesorii, căutam din ochi frumusețea mea cerească. Vai ! ea dispăruse, nu mai vedeam decît imobila nereidă a fîntînii cu atitudinea ei impasibilă şi cu tonurile reci ale marmorei în reflexele albăstrii ale dimineții. Nu ştiu ce au făcut surorile ei, nu le-am văzut plecînd. Mă învîrleam în jurul fîntînii ca un nebun. Credeam că am fost adormit şi mă amețeam în vîrtejurile propriilor idei, în speranța de a nu mă trezi.

Dar îmi amintii de inelul promis ; am urcat în camera mea unde l-am găsit pe Baptiste, care îmi vorbi, fără ca eu să înțeleg ce anume. Mi se păru tulburat, pesemne clin cauza expresiei feței mele, dar nu l-am întrebat. Am căutat vatra şi am remarcat repede două pietre dislocate. Am încercat să le ridic. Era imposibil fără unelte necesare.

Baptiste mă credea probabil nebun şi, încer-cînd automat să mă ajute, întrebă :

- Domnul a pierdut oare ceva ?
- Da, mi-a căzut, ieri, aici, un inel.

—- *Un* inel ?... Domnul nu poartă inel, nu l-am văzut...

— N-are importanță. Trebuie să-l găsim. Baptiste luă un cuțit, lărgi crăpătura pietrei,

îndepărtă cenuşa şi cimentul ce o umpleau şi, lucrînd înainte pentru a mă satisface, mă întrebă cum era făcut acest inel, cu aerul cu care m-ar fi întrebat ce am visat.

— Era un inel de aur cu o stea clin smarald masiv, am răspuns cu aplomb şi certitudine.

El nu se îndoi şi, detaşînd o vergea din grătare, o îndoi ca la un croşet şi scoase inelul, pe care mi-l prezentă surîzînd. Gîndea, desigur, fără a îndrăzni să spună, că era un dar de la doamna d'Ionis.

In ceea ce mă priveşte, abia l-am privit, atît de sigur eram că într-adevăr era inelul a cărui umbră o privisem. Mi l-am pus pe degetul mic, fără să mă îndoiesc că -ar fi aparținut sărmanei domnişoare d'Ionis şi că am văzut spectrul acestei minunate frumuseți.

Baptiste se purtă cu multă discreție. Convins că avusesem o foarte frumoasă aventură, căci mă aşteptase în zadar toată noaptea, mă părăsi după ce i-am promis că mă voi culca.

Sigur că nu mă gîndeam la aşa ceva. M-am aşezat la masă, de pe care Baptiste luase faimosul supeu cu trei pîini şi, dorind să mă cufund din nou în

beția viziunii mele, temîndu-mă să nu uit ceva, am început să scriu o relatare fidelă. Am rămas în această agitație amestecată cu extazul pînă după răsăritul soarelui. Am ațipit un moment, cu coatele pe masă, şi am crezut că refac visul: dar acesta fugi repede şi Baptiste veni să mă smulgă solitudinii în care aş fi vrut să-mi sfîrşesc viața de acum înainte.

Nu am coborît decît în momentul în care trebuia să se aşeze toată lumea la masă. Nu m-am întrebat cum voi povesti despre viziunea nopții ; mă gîndeam acum, făcînd pe comeseanul, deşi nu mîncam, căci, nesimțindu-mă obosit sau bolnav, simțeam un dezgust de neînvins pentru funcțiile vieții animale.

Contesa văduvă, care nu vedea prea bine, nu observă tulburarea mea. Am răspuns la întrebările ei obişnuite cu nepăsarea din zilele precedente, dar, de data aceasta, fără să joc nici o comedie şi cu preocuparea unui poet care e întrebat fără rost asupra subiectului poemului său şi care răspunde cu ironie lucruri evazive pentru a scăpa de investigațiile brutale. Nu ştiu dacă doamna d'Ionis o fost neliniştită sau mirată de a mă vedea astfel. Nu o priveam, nu o vedeam. înțelegeam cu greu ce-mi spunea, în tot timpul cît dură această constrîngere chinuitoare a dejunului.

In sfîrşit, m-am regăsit singur în bibliotecă, aşteptînd-o ca în zilele celelalte, dar fără nici o nerăbdare. Departe de aceasta, simțeam o vie satisfacție de a mă cufunda în visurile mele. Era un timp admirabil : soarele îmbrățişa arborii şi terenurile în floare, dincolo de masele mari de umbre transparente pe care le proiecta arhitectura castelului pe primele planuri ale grădinii. Mergeam de la un capăt la altul al acestei vaste săli, oprindu-mă de fiecare dată în fața fîntînii. Ferestrele şi perdelele erau închise din cauza căldurii. Aceste perdele erau de un albastru plăcut pe care eu îl vedeam verzui şi, în crepusculul artificial în care regăseam ceva din viziunea nopții, mă simțeam incredibil de bine şi de o veselie delirantă.

Vorbeam tare şi rîdeam fără să ştiu de ce, cînd am simțit că brațul îmi era strîns destul de brusc. M-am întors şi am văzut pe doamna d'Ionis, care intrase fără să ştiu.

— Ei ! răspunde-mi ! Priveşte-mă, cel puțin ! îmi spunea ea cu oarecare nelinişte. Ştii că mă faci să-mi fie frică şi că nu ştiu ce să mai gîndesc despre toate acestea ?

— Dv. ați vrut-o, i-am răspuns, m-am jucat cu rațiunea mea : sînt nebun acum. Dar nu vă faceți nici un reproş, sînt mult mai fericit aşa şi nu vreau deloc să mă vindec.

- Deci, reluă ea exaininîndu-mă cu nelinişte, această apariție nu este o

poveste ridicolă : cel puțin credeți... ați văzut-o producîndu-se ?

- Mai bine decît vă văd în acest moment !
- Nu luați acest ton de orgoliu : eu nu mă îndoiesc de adevărul cuvintetlor dv. Povestiți-mi acum liniştit...
- Nu ! Nirnic ! Niciodată ! vă rog să nu mă întrebați. Nu pot, nu vreau să răspund.
- Intr-adevăr, societatea spectrelor nu vă stimulează, dragă domnule, şi mă faceți să cred că vi s-au spus lucruri foarte flatante, căci iată-vă mîndru şi discret ca un iubit fericit !

— Ah ! ce spuneți, doamnă ! am strigat. Nu este posibilă o iubire între două ființe aparținînd unor lumi diferite, separate de abisul morții... Dar dv. nu ştiți despre ce vorbiți, dv. nu credeți în nimic, vă bateți joc de toate acestea !

Eram atît de aspru, îneît doamna d'Ionis se simți jignită.

— Există un lucru de care nu-mi bat joc, zise ea repede, este procesul meu şi fiindcă mi-ați promis, cu onoarea, să consultați un oracol misterios
şi să vă conformați ordinelor sale...

— Da, i-am răspuns luîndu-i mina cu o familiaritate foarte deplasată, dar foarte calmă, de care ea nu se ofensă, într-atît înțelegea starea mea sufletească. Da. doamnă, iertați-mi tulburarea şi uitarea. Din devotament pentru dv., am jucat un joc periculos şi vă datorez, cel puțin, un rezultat şi un răspuns. Mi-a fost indicat să mă supun intențiilor tatălui meu şi să vă las să cîştigați procesul.

Fie că se aştepta ia acest răspuns, fie că se îndoia de luciditatea mea. doamna d'Ionis nu arătă nici surpriză, nici o atitudine contrară. Ea se mulțumi să ridice din umeri şi scuturîndu-mi brațul ca pentru a mă trezi :

— Bietul meu copil, îmi spuse, ați visat şi nimic mai mult. Am împărtăşit o clipă exaltarea, am sperat cel puțin că ea vă va conduce spre delicatețea
şi echitatea care vă caracterizează spiritul. Dar nu ştiu ce scrupule exagerate, sau ce obiceiuri de supunere pasivă față de tatăl dv., v-au făcut să auziți cuvintele himerice. Lăsați aceste iluzii. Nu a fost nici un spectru şi nici voci misterioase ; v-ați aprins mintea cu lectura vechiului manuscris şi cu poveştile abatelui Lamyre. Vă voi explica ce s-a întîmplat.

Ea îmi vorbi mult timp ; dar făceam eforturi zadarnice de a o asculta şi de a înțelege. Mi se părea că vorbeşte o limbă necunoscută. Cînd văzu că nimic nu ajungea din urechile mele la mintea mea, ea se nelinişti serios, îmi luă încheietura pentru'a vedea dacă am febră, mă întrebă dacă mă durea capul, mă rugă să mă duc să mă odihnesc. Am înțeles că îmi permitea să fiu singur şi am

alergat cu bucurie să mă arunc pe pat, nu pentru că aş fi resimţit cea mai mică oboseală, dar pentru că îmi imaginam din nou să revăd celesta frumuseţe a nemuritoarei mele.

Nu ştiu cum s-a petrecut restul zilei. A doua zi dimineaţă, văd pe Baptiste mergînd în cameră pe vîrful picioarelor...

- Ce faci acolo, prietene ? îl întreb.
- Vă veghez, dragul meu domn, răspunse el. în sfîrşit, aţi dormit două ore. Vă simţiţi mai bine, nu-i aşa?

— Mă simt foarte bine. Am fost deci bolnav !
— Aţi avut un acces de febră ieri seară, care a durat o parte a nopţii. Este desigur efectul căldurii, dacă nu vă gindiţi niciodată să vă puneţi pălăria cînd mergeţi în grădină ! Deşi doamna, mama dv., aşa v-a recomandat mereu .

Zephyrine intră, se informă despre mine cu mult interes, rugîndu-mă să iau „încă" o lingură din siropul calmant.

— Fie, am spus, deşi nu am nici o idee asupra acestui medicament : un oaspete bolnav este incomod şi nu vreau decât să mă vindec cît mai repede.

Medicamentul îmi făcu în mod sigur foarte bine, căci am adormit din nou şi am visat nemuritoarea apariţie. Cînd am deschis ochii, am văzut lîngă patul meu o apariţie care m-ar fi fermecat cu o zi în urmă, dar care m-a contrariat ca un reproş inoportun. Era doamna d'Ionis, care venea ea însăşi să se informeze asupra mea şi să supravegheze îngrijirile ce mi se dădeau. Ea îmi vorbi cu prietenie şi îmi arătă un interes deosebit. I-amj mulţumit cît am ştiut mai bine şi am asigurat-o că mă simţeam foarte bine.

Atunci apăru figura gravă a unui medic, care îmi examina pulsul şi limba, îmi prescrise odihnă şi zise doamnei d'Ionis :

—Nu-i nimic. Nu-l lăsaţi să citească, să scrie şi să vorbească pînă mîine şi va putea să plece acasă poimîine.

Rămas singur cu Baptiste, încep să-l descos.

- Dumnezeule, domnule. îmi zise el. mi-e foarte greu să vă răspund. Se pare că apartamentul unde aţi fost găzduit e bîntuit de stafii...
- Camera unde eram ? Unde sînt acum ?

Privii în jurul meu şi, ieşind din starea de toropeală, am recunoscut în sfîrşit că nu mai eram în camera doamnelor verzi, ci în alt apartament din castel.

— Pentru mine, domnule, reluă Baptiste, care era un spirit foarte pozitiv, n-a fost nimic, am dormit în acea cameră şi n-am văzut nimic. Nu cred în aceste istorii. Dar, cînd v-am auzit cum vă frămîntaţi în timpul febrei, vorbind de o frumoasă doamnă care există şi nu există, care a murit şi e vie... ce ştiu eu ce aţi mai spus ! Era atît de frumos uneori, că aş fi vrut să reţin sau să ştiu

să scriu pentru a însemna totul, dar vă făcea atit de râu, incit am luat hotărârea să vă aduc aici, unde vă simțiți mai bine. Vedeți dv., domnule, toate acestea pornesc din faptul că faceți prea multe versuri. Domnul, tatăl dv., bine spunea că asta deranjează ideile ! Ați face mai bine dacă v-ați gîndi numai la dosarele dv.

- Ai dreptate întru totul, dragul meu Baptiste, am răspuns, voi încerca să urmez sfatul tău. Mi se pare, într-adevăr, că am avut un acces de nebunie.
- De nebunie ! O, nu, domnule, nu ! Ați delirat în timpul febrei, asta poate să i se întîmple oricui : dar bine că s-a terminat şi dacă vreți să luați puțină supă de pui, vă veți simți la fel de bine ca înainte.

M-am resemnat la supa de pui, deşi aş fi dorit ceva mai hrănitor pentru a mă pune repede pe picioare. Mă simțeam copleşit de oboseală. Puțin cîte puțin, forțele îmi reveniră şi mi s-a permis să iau o masă de seară uşoară. A doua zi, doamna d'Ionis reveni să mă vadă. Mă sculasem şi mă simțeam foarte bine. I-am vorbit cu bun simț despre ceea ce mi se întîmplase, fără totuşi să-i dau vreun detaliu. O luasem razna, fusesem nebun; îmi era ruşine şi o rugam să păstreze secretul ; eram pierdut ca avocat dacă mi se făcea în ținut o reputație de vizionar; tatăl meu ar fi foarte afectat.

— Nu vă temeți, îmi răspunse ea. Răspund de discreția oamenilor mei ; asigurați-vă de tăcerea valetului dv. şi această aventură nu va ieşi de aici. De altfel, chiar dacă s-ar povesti cîte ceva, noi ştim cu toții că ați avut un acces de febră şi că spiritele superstițioase l-au interpretat după credulitatea lor. în fond, ar fi adevărul. V-ați insolat puțin venind aici călare într-o zi prea însorită. Ați fost puțin bolnav apoi noaptea. Iar în zilele următoare, v-am turmentat noi cu acest nenorocit de proces, şi, pentru a vă aduce la părerea mea, nu am dat înapoi de la nimic !

Ea se opri şi spuse, schimbînd tonul :

- Vă amintiți ce v-am, spus alaltăieri, în bibliotecă ?

- Mărturisesc că nu am înțeles, eram în timpul...

- Febrei ? Desigur, îmi dau seama !

- Ați putea să-mi repetați, acum, cînd mintea mi-e întreagă ceea ce mi-ați povestit în legătură cu apariția ?

—- Oare memoria dv. a păstrat amintirea acestei apariții ? îmi răspunse ea cu un ton de conversație, dar examinîndu-mă cu un fel de nelinişte.

— Nu, am răspuns, ceva foarte confuz ; ca un vis de care ai în sfîrşit conştiință şi pe care nu te gîndesti să-l reîntâlneşti.

Mințeam cu aplomb ; doamna d'Ionis fu înşelată si am văzut că mintea la rîndul ei, pretinzînd a nu-mi fi vorbit în bibliotecă decît de efectul manuscrisului,

pentru a se acuza de a mi-l fi dat într-un moment în care eram deja agitat. Era evident pentru mine că ea îmi spusese, înspăimîntată de starea mea mintală, lucruri pe care acum îi părea bine că nu le auzisem ; dar nu ştiam ce putea fi. Ea mă vedea liniştit, mă credea vindecat. Vorbeam cu siguranță despre viziunea mea, ca despre un acces de febră puternică. Mă rugă să nu mă mai gîndesc deloc, să nu mă mai frămînt din această cauză.

— Să nu vă credeți mai slab decît alții, adăugă. Nu poate fi cineva care să nu fi delirat niciodată în viață. Mai rămîneți două sau trei zile cu noi ; orice ar spune medicul, nu vreau să vă trimit, slab şi palid, la părinți. Să nu mai vorbim de proces, e inutil : voi merge să vorbesc cu tatăl dv., fără a vă obosi mai mult.

Seara, eram cu adevărat vindecat. Am încercat să pătrund în camera mea, dar era încuiată. M-am hazardat să cer cheia de la Zephyrine, care răspunse că a dat-o doamnei d'Ionis. Nu doreau să mai găzduiască pe nimeni acolo pînă cînd legenda, recent dezgropată, nu va fi din nou uitată.

Am pretins că am lăsat ceva în cameră. Trebuiră să cedeze : Zephyrine se duse după cheie şi merse cu mine. Căutam peste tot, fără a vrea să spun ce anume. Am privit în cămin şi am văzut, pe pietrele desfăcute, zgîrieturile proaspete pe care le făcuse Baptiste cu cuțitul. Dar ce dovedea aceasta, dacă nu că, în nebunia mea, pusesem să caute un obiect care nu exista decît în amintirea unui vis ? Crezusem că am găsit un inel şi l-am pus pe deget. Nu mai era, nu fusese fără îndoială niciodată acolo !

Nu îndrăzneam să-l întreb pe Baptiste ceva asupra acestui fapt. Nu am fost lăsat singur nici o clipă în camera aparițiilor care fu încuiată imediat ce am ieşit de acolo. Am simțit eă nimic nu mă mai reținea la castelul d'Ionis, deci am plecat a doua zi dimineața, fără să anunț, spre a scăpa de a fi condus cu trăsura, cum mă amenințaseră.

Calul şi aerul proaspăt mă făcură să-mi revin cu totul. Am traversat repede pădurea care înconjura castelul, de teama solicitudinii frumoasei mele gazde. Apoi am încetinit, la două leghe distanță, şi am ajuns liniştit la Angers după-amiază.

Figura mea era puțin schimbată. Tatăl meu nu prea şi-a dat seama ; dar nimic nu scapă ochiului unei mame şi a mea se nelinişti. Am reuşit să o liniştesc, mîncînd cu poftă. L-am făcut pe Baptiste să jure că nu va spune nimic: el pusese o condiție, anume că nu va ține jurămîntul dacă iar mă îmbolnăvesc.

De aceea mă păzeam foarte bine ! Mă îngrijeam moral şi fizic ca un băiat foarte îndrăgostit de conservarea ființei sale. Munceam fără excese, mă plimbam, îndepărtam orice idee lugubră, mă abțineam de la orice lectură excitantă. Rațiunea acestei comportări raționale îşi avea sursa într-o nebunie

încăpăţînată, dar liniştită şi pentru a spune aşa stapînă pe ea însăşi. Voiam să constat în fața propriei mele judecăți că nu fusesem nebun, că nu eram şi că nu era nimic mai dovedit în fața ochilor mei decît existența doamnelor verzi. Voiam de asemenea să-mi reaşez spiritul în starea de luciditate necesară pentru a păstra secretul şi a-l întreține în interiorul meu, ca sursă a vieții mele intelectuale şi criteriu al vieții mele morale.

Orice urmă de criză se şterse repede şi, văzîndu-mă studios, rezonabil şi moderat în orice, ar fi fost imposibil să ghiceşti că eram sub imperiul unei idei fixe, a unei monomanii bine condiționate.

Trei zile după întoarcerea mea la Angers, tatăl meu mă trimise la Tours pentru altă afacere. Am stat acolo douăzeci şi patru de ore şi, întoreîndu-mă la noi, am aflat că doamna d'Ionis venise să se înțeleagă cu tatăl meu asupra urmării procesului. Ea părea să cedeze rațiunii pozitive : consimțea să cîştige.

Am fost mulțumit de a nu o fi întîlnit. Era imposibil să spui ca asemenea încîntătoare femeie mi-ar fi putut deveni antipatică, dar era sigur că mă temeam mai mult decît doream să mă întîlnesc cu ea. Scepticismul său, de care păruse că se îndepărtează într-o zi pentru a mă copleşi cu el a doua zi, făcea asupra mea efectul unei injurii şi îmi cauza o suferință inexprimabilă.

După două luni, orice efort aş fi făcut pentru a părea fericit, mama mea îşi dădu seama de înspăimintătoarea tristețe ce stăpinea adincul ființei mele. Toată lumea remarca în mine o mare schimbare în avantajul meu şi ea s-a bucurat mai întîi. Conduita mea era de o austeritate completă, conversația mea, gravă şi înțeleaptă ca a unui bătrîn magistrat. Fără a fi devot, mă arătam religios. Nu scandalizam prin voltairianism. Judecam cu imparțialitate orice lucru şi criticam fără răutate ceea ce nu admiteam. Toate acestea erau evidente şi excelente ; dar nu mai aveam gustul vieții şi o duceam ca greutate. Nu mai eram tinar, nu mai cunoşteam nici beția entuziasmului, nici avîntul bucuriei.

Am avut deci timpul, în pofida ocupațiilor multiple, să fac versuri şi aş fi avut încă timp în plus, căci nu mai dormeam aproape deloc şi nu căutam nici o distracție din acelea care absorb trei sferturi din viața unui tînăr. Nu mă mai gîndeam la dragoste, fugeam de anturaj, nu mai defilam cu tinerii de vîrsta mea sub ochii frumoaselor din ținut. Eram retras, meditativ, auster,, foarte blînd cu familia, foarte modest cu toată lumea, puternic în luptele din barou. Treceam drept un băiat desăvîrşit, dar eram profund nefericit.

Nutream, cu un straniu stoicism, o pasiune în afara bunului simț, fără legătură cu viața. Iubeam o umbră ; nu puteam să spun nici măcar : o moartă. Toate cercetările mele nu au avut drept rezultat decît să dovedesc aceasta : domnişoarele d'Ionis nu existaseră niciodată decît în legendă.

Povestea lor, plasată de ultimii cronicari în epoca lui Ilenric al II-lea, era deja o veche cronică nesigură chiar în acea epocă. Nu rămăsese de la ele nici un titlu, nici un nume, nici un ecuson în hîrtiile familiei d'Ionis, hîrtii pe care tatăl meu, în virtutea procesului; le avea toate în mină ; nici o piatră tumulară in nici un loc din ținut.

Adoram deci o ficțiune pură, existentă, după toate aparențele, în emanațiile creierului meu. Dar iată unde era imposibil să fiu convins : văzusem şi auzisem această minune de frumusețe. Ea exista într-o regiune unde îmi era imposibil să ajung, dar de unde putea să coboare spre mine. Să aprofundez problema acestei existențe indefinite şi misterul legăturii care se formase între noi m-ar fi condus la delir. Simțeam, nu voiam să explic nimic, să aprofundez nimic ; trăiam prin credință, care este argumentul lucrurilor care nu apar, o nebunie sublimă, dacă rațiunea nu este decît argumentul a ceea ce apare ca sigur simțurilor noastre.

Nebunia mea nu era atît de puerilă pe cit s-ar putea crede. O cultivam ca pe o facultate superioară şi nu-i permiteam să coboare din regiunile unde o plasasem. Nu am încercat nici o nouă invocație, de teamă să nu mă rătăcesc în urmărirea cabalistică a unei himere. Nemuritoarea îmi spusese să devin demn ca ea să rămînă vie în gîndul meu. Nu mi-a promis că va reveni sub forma în care o văzusem. Afirmase că această formă nu există, nu era decît creația sentimentului pentru ea ce se înălța în propriul meu interior. Nu trebuia deci să-mi chinui mintea încercînd să o reproduc, căci creierul meu putea să denatureze si să producă o imagine inferioară. Doream să~mi purific viața şi să. cultiv în mine comoara conştiinței, în speranța că, la un moment dat, această cerească figură va veni ea însăşi în fața mea şi îmi va vorbi cu vocea pe care nu am meritat să o aud mult timp.

Sub dominația acestei manii eram pe cale de a deveni un om perfect şi este foarte straniu de a fi condus spre înțelepciune de nebunie. Dar era ceva prea subtil şi prea tensionat pentru o natură umana. Această ruptură a sufletului meu de restul ființei şi a vieții mele de toate preocupările tinereții mă conducea puțin cîte puțin la desperare, poate la nebunie totală.

Nu ajunsesem încă decît la melancolie şi, deşi foarte palid şi foarte slab, nu eram nici bolnav, nici lipsit de judecată, cînd cauza familiei d'Ionis împotriva familiei d'Aillane intră pe rol. Tatăl meu mă avertiză să-mi- pregăteasc pledoaria, pentru săptămîna următoare. Erau trei luni de cînd părăsisem într-o dimineață de iunie funestul castel d'Ionis.

V

DUELUL

Pe măsură ce studiam această tristă afacere, eu şi tatăl meu ne convingeam că era o cauză imposibil de pierdut. Două testamente erau faţă în faţă ; unul care, de cinci ani, intrase în deplină executare, era în favoarea domnului d'Aillane. Neputîndu-se ocupa în acel timp de moştenire, el vînduse imobilul pe care-l socotea al său. Celălalt testament, descoperit trei ani după aceea, printr-una din acele întîmplări care fac adesea ca viaţa să se asemene unui roman, deposeda dintr-o dată pe d'Aillani pentru a îmbogăţi pe doamna d'Ionis. Validitatea acestui ultim act era incontestabilă, data, posterioară primei, era clară şi precisă. Domnul d'Aillane susţinea starea de infantilism a testatorului şi presiunea pe care domnul d'Ionis o exercitase asupra lui în ultimele sale zile. Acest ultim argument era destul de real ; dar starea de infantilism nu putea fi constatată în nici un mod acum.

In plus, domnul d'Ionis pretindea, pe drept, că, sub presiunea creditorilor săi, domnul d'Aillane le cedase imobilul sub valoarea lui şi reclama o sumă destul de importantă, aceasta fiind ultima rămăşiţă a averii adversarului său.

Domnul d'Aillane nu spera deloc în succes. Era conştient de fragilitatea cauzei sale, dar ţinea să îndepărteze acuzaţia îndreptată împotriva lui, de a fi cunoscut sau măcar bănuit existenţa celui de-al doilea testament, de a fi constrîns persoana depozitară a-l ţine ascuns timp de trei ani si de a se fi grăbit să vîndă moştenirea pentru a scăpa de consecinţele viitorului. Mai era deci. în afară de fondul problemei, discuţie şi asupra valorii reale a imobilului, exagerată în plus sau micşorată de către cele două părţi, în dezbaterile anterioare intervenţiei tatălui meu în proces.

Discutam cu tatăl meu asupra acestui ultim punct şi nu prea eram întru totul de acord, cînd Baptiste ne anunţă vizita domnului d'Aillane fiul, căpitan în regimentul ***.

Bernard d'Aillane era un băiat frumos, de vîrsta mea aproape, mîndru, energic şi plin de franchețe. El se exprimă foarte politicos, făcînd apel la onoarea noastră ca om care cunoştea rigidităţile onoarei ; dar, către sfîrşitul cuvîntării sale, purtat de energicul său caracter, lăsă să străbată o ameninţare foarte clară împotriva mea, în caz că, în pledoarie, aş exprima vreo îndoială asupra perfectei loialităţi a tatălui său.

Al meu a fost mai atins decît mine de acest ton ameninţător şi, avocat adevărat, se mînie cu elocinţâ. Vedeam cum dintr-un proiect de conciliere se năştea o ceartă, deci i-am rugat pe cei doi interlocutori să mă asculte şi pe

mine.

- Permite-mi, tată, am spus, să fac pe domnul d'Aillane să observe că a comis o gravă imprudență şi că, dacă nu eram, datorită profesiei mele, de un sînge rece deosebit, mi-ar fi convenit să-i provoc mînia, argumentând cu orice în favoarea cauzei mele.
- Ce înseamnă aceasta ? strigă tatăl meu, care era cel mai blind dintre oameni în interiorul său, dar care se lăsa purtat de exercițiul funcțiunii sale.

Sper, fiul meu, că vei folosi orice argument şi că, dacă ar fi cazul să suspectezi buna credință a adversarilor, nici mustața fină şi spada subțire a domnului căpitan d'Aillane, nici mustața stufoasă şi spada lată a tatălui său nu te vor reține.

Tînărul d'Aillane era scos din fire şi, neputind să atace un om de vîrsta tatălui meu, era necesar să mă atace. Imi adresă deci cîteva cuvinte foarte ascuțite pe care le-am lăsat să cadă şi, adresîndu-mă tot tatălui meu. am răspuns :

—Aveți perfectă dreptate să credeți că nu mă voi lăsa intimidat, dar trebuie să iert pe domnul d'Aillane pentru a fi avut acest gînd. Dacă mă găseam în aceeaşi situație ca el şi dacă onoarea noastră ar fi în discuție, nu aş fi fost poate mai răbdător şi mai înțelept. Ii înțelegem neliniştea şi, pentru că putem să-l liniştim, să nu-l lăsăm să se mai frămînte din cauza ei. Am examinat suficient cauza pentru a fi convins de extrema delicatețe a întregii familii d'Aillane şi mi-aş face o plăcere şi o datorie din a-i adresa omagiile mele.

- Iată tot ce doream, domnule, strigă tînărul domn strîngîndu-mi mîinile. Şi acum, ciştigați procesul, nu cerem nimic mai mult !
- O clipă, o clipă ! reluă tatăl meu cu elocință vorbirii la audiența. Nu ştiu care sînt, în definitiv, ideile tale, fiule, asupra acestei perfecte loialități ;

dar, în ceea ce mă priveşte, dacă găsesc, în istoricul afacerii, împrejurări în care ea îmi apare evidentă, există şi altele care îmi lasă îndoieli şi te rog să

nu te angajezi la nimic înainte de a fi cîntărit toate obiecțiunile pe care tocmai voiam să ți le prezint cînd domnul ne-a acordat onoarea vizitei sale.

— Permite-mi, te rog, tată, am răspuns cu fermitate, să afirm că uşoare aparențe nu sînt suficiente pentru a împărtăşi aceleaşi îndoieli. Fără a mai .vorbi de reputația domnului conte d'Aillane, am asupra sa şi a familiei sale o mărturie...

M-am oprit, gîndind că mărturia sublimei şi misterioasei mele prietene nu puteam să o invoc fără a provoca rîsul. Ea era totuşi atît de puternică în gîndurile mele, incit nimic pe lume, nici chiar faptele aparente, nu ni-âr fi făcut să mă îndoiesc de adevărul ei.

- Ştiu despre ce mărturie vorbeşti, zise tatăl meu. Doamna d'Ionis are multă afecțiune . . .
- Eu o cunosc foarte puțin pe doamna d'Ionis ! replică energic tînărul d'Aillane.
- Nu e vorba de dv., domnule, reluă tatăl meu surîzînd, eu vorbesc despre contele d'Aillane şi de fiica sa.
- Iar eu, tată, am spus la rîndul meu, nu am vrut să vorbesc despre doamna d'Ionis.
- Pot să vă întreb, zise tînărul d'Aillane, care este persoana ce a avut asupra dv. această fericita influență, spre a-i putea fi recunoscător ?
- Imi permiteți, domnule, să nu vă răspund. E ceva cu totul personal.

Tînărul căpitan îmi ceru scuze pentru indiscreție, salută şi se retrase asigurîndu-mă de gratitudinea sa față do procedeele mele onorabile.

L-am urmat pînă la uşa de la stradă, ca pentru a-l conduce. Acolo, el mi-a întins din nou mîna ; dar, de această.dată, eu mi-am retras-o şi, rugîndu-l să intre un moment în apartamentul meu ce dădea în holul de la intrare, i-am declarat din nou că eram convins de noblețea sentimentelor tatălui său şi foarte hotărît să nu aduc cea mai mică învinuire onoarei familiei sale. După care, am spus :

— Acestea stabilite, permiteți-mi să vă cer satisfacție după insulta pe care mi-ați adus, îndoindu-vă de mîndria şi cinstea mea pînă la a mă amenința cu resentimentele dv. Dacă nu am făcut-o în fața tatălui, care părea că doreşte aceasta, este deoarece ştiu că, trecîndu-i mînia, s-ar fi simțit cel mai nenorocit dintre oameni. Am şi o mamă foarte blîndă ; ceea ce mă face să vă cer să păstrați secretul asupra explicației pe care o avem aici. însărcinat cu interesele doamnei d'Ionis, mîine voi pleda cauza sa. Vă rog deci să-mi acordați pentru poimîine, la ieşirea din Palat, întâlnirea pe care v-am solicitat-o.

— Nu, la naiba ! nu va fi aşa, strigă tînărul d'Aillane. Nu am nici cea mai mică dorință să omor un băiat care îmi arată atîta simpatie şi cinste ! Am greşit, am acționat fără minte, iată-mă gata să vă cer iertare.

— Inutil, domnule, căci sînteți iertat dinainte. în profesia mea, sînt expus la ofense, dar ele nu ating pe un om onest ; este necesar totuşi să

mă bat cu dv.

— Ei, asta-i ! Şi de ce naiba, după scuzele pe care vi le prezint ?

— Deoarece aceste scuze sînt intime, în timp ce vizita dv. aici este publică. Iată calul dv. care se agită în fața porții noastre şi iată pe soldatul galonat care atrage toate privirile. Ştiți bine ce este un mic orăşel de provincie. într-o oră, toată lumea va şti că un strălucitor ofițer a venit să amenințe pe un mic avocat ce va pleda împotriva lui şi fiți sigur că mîine, cînd voi menaja onoarea dv., spirite răuvoitoare mă vor acuza de-a-mi fi fost teamă de dv. şi vor rîde de figura mea supravegheată şi amenințată. Mă resemnez la această umilire ; dar, datoria mea împlinită, voi avea o altă datorie care va fi de a dovedi că nu sînt un laş, nedemn de a exersa o profesie onorabilă şi capabil să trădeze încrederea clienților săi de teama unei lovituri do sabie. Gîndiți-vă că sînt foarte tînăr, domnule, şi că am de stabilit o reputație, acum ori niciodată.

- Mă faceți să-mi înțeleg greşeala, răspunse d'Ailiane. Nu am gîndit asupra gravității acestor fapte şi vă datorez scuze publice.
- Va fi prea tîrziu după pledoarie : s-ar putea crede că am cedat de teamă şi ar fi prea devreme înainte : s-ar putea crede că vă temeți dv. de revelațiile ce le-aş aduce.
- Atunci, văd că nu este nici un mijloc de a aranja lucrurile şi că tot ce pot face pentru dv. este de a vă da satisfacția pe care o doriți. Contați deci pe cuvîntul meu şi pe tăcerea mea. Ieşind din Palat, mă veți găsi în locul unde veți dori. .

Am stabilit condițiile. Apoi, tînărul ofițer îmi zise, cu un ton afectuos şi trist :

— Iată o afacere proastă pentru mine, domnule ! căci dacă din nenorocire v-aş ucide, cred că m-aş omorî şi eu după aceea. Nu am să-mi pot ierta greşeala de a pune un.om de calitate ca dv. în situația de a-şi juca viața. Fie ca rezultatul să nu ajungă prea grav ! Va fi o lecție pentru mine. Dar, pînă atunci, orice s-ar întîmpla, vă asigur de căința mea şi vă rog să nu aveți o idee prea rea despre mine. E sigur că sîntem rău educați, noi tinerii de familie ! Uităm că burghezii sînt oameni de spirit, de inimă şi de valoare şi că e timpul să contăm pe ei. Haideți, să ne strîngem mîinile acum, aşteptînd ca mîine să ne tăiem în săbii !

Doamna d'Ionis trebuia să vină a doua zi pentru a asista la

dezbateri. Primisem de la ea mai multe scrisori foarte amicale, în care nu mai încerca să mă sustragă de la datoria de avocat şi în care se mulţumea să-mi recomande să respect onoarea rudelor sale, care nu putea, spunea ea, să nu fie recunoscută sau să fie ofensată fârâ a nu fi ea însăşi acoperită de ruşine. Era uşor de înţeles că ea conta pe prezenţa sa pentru a mă convinge, în cazul în care m-aş fi lăsat purtat de avîntul oratoric.

Se înşela însă, presupunînd că exersa asupra mea vreo putere. Eram guvernat de o influenţă mai înaltă, de o amintire mult mai puternică decît a sa.

Am discutat cu tatăl meu toată seara, făcîndu-l să înţeleagă să mă lase liber de a aprecia cum credeam eu latura morală a procesului. îmi ură apoi o noapte bună, spunîndu-mi cu un aer uşor ironic :

— Dragul meu copil, fii atent ! Doamna d'Ionis este pentru tine un oracol, ştiu ! Dar tare mi-e teamă să nu ţii sfeşnicul pentru un altul !

Şi, văzîndu-mi mirarea, adăugă :

— Vorbim despre aceasta mai tîrziu. Gîndeşte-te ca mîine să vorbeşti bine şi să faci cinste familiei tale !

In clipa cînd voiam să mă culc, am rămas uimit la vederea unui nod de panglici verzi prinse de perna mea cu un ac. L-am luat şi am simţit că avea înăuntru un inel : era steaua de smarald a cărei amintire nu era acum decît aceea a unui vis. Acest inel misterios exista : îmi era redat !

L-am trecut pe deget şi îl atingeam, de o suta de ori, pentru a mă convinge că nu eram victima unei iluzii : apoi l-am scos şi l-am examinat cu atenţie — ceea ce nu fusesem în stare la castelul d'Ionis — şi am descifrat această deviză în caractere foarte vechi : *Viaţa ta este a mea.*

Era oare o interzicere de a lua cuvîntul la proces ? Nemuritoarea nu voia să-mi permită să o întîlnesc ? Gîndul acesta devenea o durere ; căci setea de moarte mă cuprinsese deja şi speram ca împrejurările să-mi încuviinţeze dorinţa de a mă îndepărta de viaţă fără revoltă şi fără laşitate.

L-am sunat pe Bartiste, pe care-l auzeam mergand inca prin casa.

- Ascultă, i-am zis, trebuie să-mi spui adevărul, dragul meu ; căci tu eşti un om cinstit şi drept, iar raţiunea mea e în mîinile tale. Cine a venit aici în seara aceasta ? Cine a adus inelul în camera mea, pe pernă ?
- Ce inel, domnule ? Nu am văzut nici unul.
- Dar, acum, nu-l vezi ? Nu este pe degetul meu ? Nu l-ai văzut deja la castelul d'Ionis ?

— Desigur, domnule, că-l văd şi că îl recunosc bine ! Este cel pe care l-

ați pierdut acolo și pe care îl scosesem eu dintre pietrele căminului ; dar, vă jur, pe onoarea mea, că nu știu cum a ajuns aici, și că, atunci cînd v-am făcut patul, nu am văzut nimic pe pernă.

— Cel puțin, poate îmi vei spune un lucru despre care n-am îndrăznit să te întreb după acea febră care m-a făcut să-mi pierd rațiunea pentru cîteva ore. Cine mi-a luat inelul la castelul d'Ionis ?

—: Iată ceva ce nu știu nici atît, domnule ! Văzînd că nu-l mai aveți pe deget, m-am gîndit că l-ați ascuns pentru a nu compromite...

- Pe cine ? Explică odată !
- Doamne ! Domunle, oare nu doamna d'Ionis vi l-a dat ?
- Deloc.
- La urma urmei, domnul nu este dator să-mi spună... Dar ea trebuie să vi-l fi înapoiat.
- Ai văzut pe cineva de la ea venind azi aici ?

Nu, domnule, pe nimeni. Dar cel care a adus inelul cunoaște oamenii din casă foarte bine !

Văzînd că nu aflu nimic din examenul faptelor reale, l-am concediat pe Baptiste și m-am întors la visările mele. Toate acestea nu puteau fi explicate natural. Acest inel conținea secretul destinului meu. Eram dezolat că va trebui să nu mă supun nemuritoarei mele și eram fericit în același timp imaginîndu-mi că ea ținea promisiunea de a veghea asupra mea.

Nu am închis ochii toată noaptea. Bietul meu cap era bolnav și inima la fel. Trebuia să nu mă supun destinului ? Trebuia să sacrific onoarea mea ? Mă angajasem prea mult față de d-l d'Aillanc pentru a da înapoi. M-am gîndit de cîteva ori la sinucidere pentru a scăpa de supliciul unei existențe pe care nu o înțelegeam. Și apoi mă linișteam la gîndul că această teribilă și delicioasă deviză, VIAȚA TA ESTE A MEA, nu avea sensul pe care i-l atribuiam ; și am hotărît să merg mai departe, convingîndu-mă singur că nemuritoarea îmi va apare la locul luptei, dacă voința sa era de a o împiedica.

Dar de ce nu apărea ea însăși pentru a pune capăt chinului meu ? O invocam cu o ardoare desperată

— E o încercare prea lungă și grea! îmi spuneam, îmi voi pierde judecata și viața. Dacă trebuie să trăiesc pentru tine, dacă îți aparțin...

O lovitură puternică de ciocan la ușa casei mă făcu să tresar. Nu se făcuse încă ziuă. Nu eram decît eu treaz în casă. M-am îmbrăcat în grabă. Se auzi o a doua lovitură, apoi a treia, în momentul în care ajunsesem în hol.

Am deschis tremurînd. Nu știu ce legătură putea să stabilească imaginația mea între această vizită nocturnă și subiectul frămîntărilor mele, dar, oricare era vizitatorul, aveam presentimentul unei soluții. Era o soluție, într-

adevăr, deşi nu am înțeles dintr-o dată legătura dintre evenimente şi deznodămîntul situației mele.

Vizitatorul era un trimis al doamnei d'Ionis, care sosise în goană cu o scrisoare pentru tatăl meu sau pentru mine, la adresă fiind numele amîndorura. In timp ce în casă se sculau pentru a veni să deschidă, am citit ceea ce urmează :

„Opriți procesul. Am primit acum şi vă transmit o veste gravă. Domnul d'Ionis nu mai este. Veți avea vestea oficială în cursul zilei".

Am dus scrisoarea tatălui meu.

— Iată o afacere fericită pentru frumoasa noastră clientă, dacă acest ursuz defunct nu-i lasă prea multe datorii ; o afacere fericită de asemenea pentru familia d'Aillane ! Curtea va pierde ocazia unei judecăți şi tu pe aceea a unei pledoarii frumoase. Atunci... să dormim deci, fiindcă nu este altceva nimic mai bun de făcut !

Şi se întoarse la somn ; dar pe cînd ieşeam din cameră, mă rechemă.

- Dragul meu, zise freeîndu-şi ochii, mă gîndesc la un lucru : tu eşti îndrăgostit de doamna d'Ionis şi, dacă este ruinată...
- Nu, nu, tată ! am strigat, nu sînt îndrăgostit de doamna d'Ionis.
- Dar ai fost ? Acesta-i adevărul ? Aici e cauza acestei schimbări în bine care s-a petrecut în tine. Ambiția talentului... si acea melancolie din cauza căreia se neliniştea mama ta...
- Desigur ! zise mama, care fusese trezită de loviturile în uşă la o oră nepotrivită şi care intrase, cu boneta de noapte, în timp ce noi discutam. Fii sincer, dragul meu, o iubeşti pe această frumoasă doamnă şi chiar cred că eşti iubit. Ei bine, mărturiseşte părinților tăi...
- Mărturisesc, am răspuns îmbrățişînd-o. Am fost îndrăgostit de doamna d'Ionis timp de două zile, dar m-am vindecat a treia zi.
- Pe onoare ? întrebă tatăl meu.
- Pe onoare !
- Şi motivul acestei schimbări ?
- Nu mă întreba, nu pot să răspund.

— Eu îl ştiu, zise tatăl meu rîzînd şi căscînd în acelaşi timp : adevărul c că doamna d'Ionis şi acest frumos var care nu o cunoaşte... Dar nu este timpul să vorbim ca nişte cumetre. E de-abia ora cinci şi deoarece fiul meu nu mai suferă şi nu mai pledează azi, vreau să dorm în voie.

Eliberat de nelinişte a duelului, m-am odihnit puțin. In timpul zilei, decesul domnului d'Ionis, întîmplat la Viena cu cincisprezece zile înainte

(veştile ajungeau cu greu în aceste timpuri), a fost publicat în oraş si procesul oprit în vederea unei viitoare tranzacţii între cele două părţi.

Seara am primit vizita tînărului d'Aillane. El dorea să-şi prezinte scuzele în prezenţa tatălui meu şi de data aceasta le-am acceptat cu plăcere. în pofida aerului grav cu care vorbea de moartea domnului d'Ionis, am observat că îşi ascundea cu greu bucuria.

Apoi acceptă invitaţia noastră la masa de seară ; după care mă urmă în camera mea.

- Dragul meu prieten, îmi spuse el, căci trebuie să-mi penniţi să te numesc astfeL, vreau să-mi deschid inima, care îmi e plină de bucurie. Cred că nu mă consideri atît de interesat îneît să mă bucur grozav de sfîrşitul procesului. Secretul bucuriei mele...
- Nu e nevoie să mi-l spui, i-am răspuns, noi îl ştim, l-am ghicit deja !
- Şi de ce n-aş vorbi despre el cu cineva care îmi inspiră stimă şi afecţiune? Să nu crezi că eşti un necunoscut pentru mine. De trei luni informez despre tot ce faci şi despre -toate succesele pe...
- Pe cine ? am tresărit eu.
- Pe o persoană care se interesează cum nu-ţi închipui ! Doamna d'Ionis. A fost foarte neliniştită din cauza ta după vizita la castel. Atît de mult încît devenisem gelos. Ea m-a liniştit, povestindu-mi că ai fost bolnav greu timp de douăzeci şi patru de ore.
- Atunci, am zis cu puţină nelinişte, cum între voi nu sînt secrete, ea ţi-a destăinuit şi cauza acestor ore de delir...
- Da, nu fi neliniştit, ea mi-a povestit tot, fără ca vreunul dintre noi să aibă vreun gînd de ironie. Din contra, doamna d'Ionis îşi amintea că te-a în curajat să-ţi antrenezi spiritul în anumite idei de la care poţi primi prea multă emoţie. Ceea ce ştiu, este că, jurîndu-mă că nu cred în zînele verzi, nu aş avea curajul să le evoc. Mai mult chiar, dacă mi-ar fi apărut, desigur că aş fi sfărîmat totul în cameră ; pe cînd tu, persoana pe care am provo cat-o ieri atît de nesăbuit, îmi apari în ceea ce priveşte lucrurile supranaturale, mult mai îndrăzneţ decît aş putea eu să-mi închipui.

Acest băiat inimos, avînd atunci un concediu, reveni să mă vadă în zilele următoare şi în cu-rînd am fost intim legaţi. Nu putea încă să

apară la castelul d'Ionis, şi aştepta cu nerăbdare ca frumoasa şi draga lui vară să-i permită vizita, după primele zile de doliu consacrate convenienţelor. Ar fi vrut să stea într-un oraş mai apropiat de reşedinţa ei ; dar ea îi interzise, neavînd încredere în prudenţa unui logodnic atît de îndrăgostit.

Spunea de altfel că are nişte afaceri la Angers, deşi nu ştia bine care, şi nu părea să se ocupe de ele, căci îşi petrecea tot timpul cu mine. El îmi povesti despre dragostea dintre el şi doamna d'Ionis. Erau destinaţi unul pentru altul şi se iubeau din copilărie. Caroline fusese sacrificată ambiţiei şi dusă la mănăstire pentru a rupe intimitatea lor. Ei se revăzuseră în secret înainte şi după căsătoria cu domnul d'Ionis. Tînărul căpitan nu-mi ascundea acest lucru, relaţiile dintre ei rămînînd mereu pure.

— Dacă ar fi fost altfel — spunea el — nu m-ai vedea încrezător şi atît de deschis în confidenţe.

Expansivitatea sa, pe care mi-am interzis mai întîi să o împărtăşesc, reuşi să mă cîştige. El făcea parte dintre acele caractere deschise şi drepte faţă de care nu puteai să simţi ceva împotrivă. Te întreba despre tot cu insistenţă şi găsea mijlocul de a proceda astfel fără a părea curios sau inoportun. Simţeai că îl interesează şi că dorea să-i vadă pe cei pe care-i iubea tot atît de fericiţi ca el însuşi.

I-am povestit toate întâmplările mele de la castel ; i-am destăinuit chiar strania pasiune de care eram dominat. El mă ascultă foarte serios şi mă asigură că nu găsea nimic ridicol în dragostea mea. în loc de a încerca să mă îndepărteze de ea, mă sfătui să urmez calea ce îmi alesesem, de a deveni un om de merit.

— Cînd vei deveni astfel, îmi spunea, dacă totuşi nu ai ajuns deja acolo, sau se va ivi în viaţa ta un miracol, sau spiritul tău va recunoaşte că s-a rătăcit urmărind o frumoasă himeră ; poate o realitate mai dulce o va înlocui, şi virtuţile, ca şi talentele cultivate pînă atunci nu-şi vor pierde preţul inestimabil.

— Niciodată, î-am răspuns, niciodată nu voi iubi decît pe cea care mi-a apărut în vis.

Şi, pentru a-i arăta cît de absorbite îmi erau toate gîndurile de această prezenţă, l-am lăsat sa citească toate versurile ce le scrisesem sub puterea acestei pasiuni exclusive. Le citi şi le reciti cu naivul entuziasm al prieteniei. După părerea sa, m-aş fi crezut un mare poet. Curînd, el ştia pe de rost cele mai bune piese şi mi le recita cu foc, în plimbările noastre la bătrînul castel d'Angers şi în încântătoarele împrejurimi ale oraşului. Am rezistat dorinţei şi stăruinţei sale de a le tipări.

Puteam să fac versuri pentru plăcerea şi pentru inima mea, dar nu trebuia să caut renumele de poet. In acel timp şi în lumea în care trăiam, ar fi însemnat discreditarea profesiei mele.

In sfîrşit, veni ziua în care a fost permis accesul la castelul d'Ionis. Caroline nu ieşise de trei luni de eînd era văduvă, Prietenul meu a primit o scrisoare, din care mi-a citit post-scriptumul. Eram invitat să-l însoțesc, în termenii cei mai politicoşi şi mai afectuoşi.

VI

ÎN LUMINA

Am sosit în plină zi de decembrie. Pămîntul era acoperit de zăpadă şi soarele se ascundea în norii violeți de o culoare superbă, dar cu un aspect melancolic. Nu voiam să supăr cu prezența mea primele efuziuni ale inimilor celor doi iubiți, deci l-am rugat pe Bernard să meargă puțin înainte, în apropierea castelului. Aveam, de altfel, nevoie să mă regăsesc singur cu gîndurile mele în primele momente. Revedeam, nu fără o vie emoție, aceste locuri unde, timp de trei zile, trăisem secole.

Am aruncat frîul calului lui Baptiste, care se duse la grajduri, şi am intrat singur prin una din portițele parcului.

Acest frumos loc, fără flori şi verdeață, avea un puternic caracter personal. întunecații brazi îşi scuturau zăpada deasupra capului meu şi crengile bătrînilor tei încărcați de promoroacă desenau arcade strălucitoare pe alei. Arcadele unei catedrale fantastice, oferind toate capriciile unei arhitecturi necunoscute şi fantaste.

Am regăsit primăvara în rotonda bibliotecii. Fusese izolată de galeriile alăturate, cu panouri de geamuri, ca o seră. Apa fîntînii murmura mereu printre florile exotice de o frumusețe rară ; această apă curgătoare, în timp ce afară toate apele dormeau înlănțuite sub gheață, era minunată de văzut şi de auzit.

Nu-mi era prea uşor de a mă hotărî să privesc nereida. Am găsit-o mai puțin frumoasă decît amintirea rămasă de la cea ale cărei trăsături le amintea. Apoi, puțin cîte puțin, am început să o admir şi să o îndrăgesc, cum îndrăgeşti un portret care îți aminteşte ceva esențial sau cîteva trăsături ale persoanei iubite. Sensibilitatea mea era de atît de mult timp stăpînită, dar şi surescitată, încît am simțit lacrimile, aşezîndu-mă fără putere şi copleşit, pe locul în care văzusem pe aceea pe care nu puteam s-o mai revăd.

Un zgomot de rochie de mătase mă făcu să ridic capul şi am văzut în fața mea o femeie înaltă, foarte subțire, dar cu aerul cel mai grațios, care mă privea cu solicitudine. Am gîndit o clipă la apariția mea de vis ; dar noaptea ce cuprindea totul rapid nu-mi permitea să disting bine figura ei şi, de altfel, o femeie în rochie pe cercuri şi cu volane seamănă atît de puțin cu o nimfă din Renaştere, încît, apărîndu-mă de orice iluzie, m-am ridicat pentru a o saluta ca pe o simplă muritoare.

Ea mă salută de asemenea, ezită o clipă înainte de a-mi adresa un cuvînt, apoi se hotărî, iar eu am tresărit la sunetul vocii sale ce făcea să vibreze toată ființa mea. Era vocea de argint, vocea fără asemănare a divinității mele. De aceea am rămas mut şi incapabil să scot un cuvînt. Ca odinioară în fața zînei mele nemuritoare, eram amețit, mi-era imposibil să înțeleg ce îmi spunea.

Păru foarte încurcată de tăcerea mea şi ani făcut un efort de a ieşi din acest ridicol extaz. Ea mă întreba dacă nu eram domul Just Nivieres.

— Da, doamnă, i-am răspuns în sfîrşit. Vă rog să-mi iertați preocuparea nepotrivită. Eram puțin indispus, chiar ațipisem.

- Nu, răspunse ea cu o plăcută blîndețe, dv. aveți lacrimi în ochi. Aceasta m-a atras aici, din galerie, unde aşteptam semnalul sosirii fratelui meu.
- Fratele dv...
- Da, prietenul dv., Bernard d'Ailiane.
- Deci, sînteți domnişoara d'Aillane ?
- Felicie d'Aillane şi, îndrăznesc să spun, prietena dv. de asemenea, deşi nu mă cunoaşteți încă şi vă văd acum pentru prima oară. Dar stima şi prețuirea fratelui meu şi tot ce ne-a scris despre dv. mi-a transmis o simpatie reală. Cu tristețe şi cu nelinişte v-am auzit suspinînd. Dumnezeule ! sper că nu s-a întîmplat ceva în familia dv. ; dacă ar fi fost ceva rău pentru părinții dv., nu ați fi venit aici !...
- Nu, am răspuns, sînt liniştit în privința tuturor persoanelor pe care le iubesc şi tristețea per sonală ce simțeam adineaori se risipeşte la sunetul vocii dv. şi a blîndelor cuvinte ce-mi adresează. Dar cum se face că, avînd o astfel de soră, Bernard nu mi-a vorbit niciodată de dv. ?
- Bernard e absorbit de o afecțiune de care nu sînt geloasă şi pe care o înțeleg bine, căci doamna d'Ionis este o soră pentru mine. Dar nu ați venit cu el şi cum se face că vă găsesc singur aici, fără ca nimeni să vă fi anunțat ?

— Bernard a mers înainte...

— Ah ! înţeleg. Ei bine, să-i lăsăm împreună încă puţin ; au atîtea lucruri să-şi spună şi dragostea lor este atît de nobilă, atît de pură şi atît
de veche ! Dar veniţi lîngă căminul din bibliotecă, aici este puţin cam răcoare.

Am înţeles că nu găsea convenabil să rămînă în întuneric cu mine şi am urmat-o cu regret. Mă temeam să-i văd faţa, căci vocea sa mă cufunda într-o iluzie puternică ; ca şi cum nemuritoarea din vis mi-ar fi vorbit în limba obişnuită despre amănunte din lumea muritorilor.

In bibliotecă era şi foc şi lumină : am putut să-i văd trăsăturile, care erau admirabile şi îmi aminteau confuz cele pe care le credeam bine fixate în memoria mea. Dar, pe măsură ce o examinam, cu atenţia pe care respectul îmi permitea, simţeam că aceste trei imagini, a nereidei, a fantomei şi a domnişoarei d'Aillane, se confundau în mintea mea, fără a-mi fi posibil să le izolez pentru a le admira separat. Era acelaşi tip, eram sigur ; dar nu puteam să constat diferenţele şi observam cu spaimă incertitudinea memoriei mele în privinţa sublimei apariţii. Gîndisem prea mult la ea, crezusem prea mult că o revăd, nu mi-o mai puteam reprezenta dincoace de norii visului.

Şi apoi, după cîteva clipe, am simţit această nelinişte estompîndu-se, pentru a nu mai vedea decît pe domnişoara d'Aillane, frumoasă ca o pură şi elegantă nimfă a Dianei, la fel de afectuoasă faţă de mine ca un copil care are încredere într-o figură simpatică lui. Era în ea o castitate ce strălucea ca o rază, o încredere adorabilă fără nici o urmă de cochetărie ; nimic din purtarea rezervată a unei fiice de nobili vorbind unui burghez. Părea că sînt o rudă, un prieten din copilărie pe care îl revedea după o despărţire de cîţiva ani. Privirea ei limpede nu avea focul din cea a doamnei d'Ionis. Era o lumină senină ca a stelelor. Impresionabil şi nervos cum devenisem ca urmare a atîtor veghi exaltate, mă simţeam întinerit, odihnit, împrospătat sub această binefăcătoare influenţă.

Imi vorbea fără artă şi pretenţii, dar cu o distincţie naturală şi o cinste a judecăţii care arătau o educaţie morală deasupra celei considerate atunci ca suficientă pentru femeile de rangul său. Nu avea nici o prejudecată şi cu o angelică bună credinţă şi chiar cu o anumită pasiune de copil generos accepta cuceririle spiritului filozofic ce ne antrena pe toţi, chiar fără voia noastră, spre o eră nouă.

Dar, peste toate, avea farmecul irezistibil al blîndeţii, care m-a subjugat fără a dori să mă apăr, fără să mă gîndesc că făcusem, în

sufletul meu şi în secret, un fel de jurămînt care mă consacra cultului idealului de neatins.

Ea îmi vorbea despre necazurile şi bucuriile familiei sale, despre rolul pe care îl jucasem în peripețiile din ultimul timp, despre recunoştința pe care credea că mi-o datorează pentru felul în care am vorbit lui Bernard despre onoarea tatălui lor.

- Ştiți toate aceste lucruri ? am întrebat, înduioşat. Ştiți cît mă costa datoria de a lupta împotriva dv. !
- Ştiu totul, îmi spuse ea, chiar şi despre duelul pe care trebuia să-l aveți cu fratele meu. Vai ! greşeala era de partea lui ; dar el este dintre aceia care devin mai buni după o greşeală ; de atunci vă apreciază şi vă stimează atît de mult. însuşi tatăl meu întîrzie, din cauza afacerilor de la Paris, de a vă asigura că vă priveşte de acum ca pe unul din copiii săi ; dar va fi în curînd aici. îl veți iubi şi dv., sînt sigură : este un om de spirit, cu un caracter la înălțimea spiritului său.

Cum vorbea astfel, un zgomot de trăsură şi lătratul cîinilor afară o făcură să sară de pe scaun.

Am urmat-o, amețit şi îmbătat. îmi dăduse sfeşnicul în mînă şi alerga în fața mea, atît de zveltă şi suplă, încît nici un sculptor nu ar fi putut concepe un ideal mai pur, de nimfă sau zeiță. Mă obişnuisem să văd acest ideal costumat la moda timpului. Toaleta sa, de altfel, era delicios de simplă şi plină de gust, iar eu am vrut să văd încă o apropiere simbolică în culoarea rochiei sale de mătase, ce era' de un alb mat, cu reflexe de verde deschis.

- Iată pe domnul Nivieres, zise ea arătîndu-mă tatălui său, care imediat m-a îmbrățişat cu efuziune.

Ah ! ah ! răspunse el cu un ton ce mi se păru singular şi care m-ar fi tulburat, dacă nu ar fi venit spre mine întinzîndu-mi mîinile cu cordialitate : nu vă mirați de plăcerea ce am de a vă vedea în sfîrşit; sînteți prietenul fiului meu, al meu în consecință şi, prin el, cunosc valoarea dv.

- Doamna d'Ionis şi Bernard alergară — am găsit pe Caroline înfrumusețată de fericire. Cîteva momente mai tîrziu, eram cu toții reuniți în jurul mesei, cu abatele de Lamyre, care sosise în cursul dimineții şi buna Zephyrine, care închisese ochii bătrînei văduve d'Ionis cu cîteva săptămîni înainte şi care purta doliul, ca toate persoanele din casă. D'Aillanii, nefiind rude cu familia d'Ionis decît prin alianță, se dispensaseră de o formalitate care, din partea lor, nu ar fi părut decît un act de ipocrizie.

Masa nu a fost zgomotoasă. Trebuia să nu se afişeze bucurie sau

expansiune în fața servitorilor şi doamna d'Ionis simțea atît de bine conveniențele situației, încît era calmă fără efort şi menținea pe oaspeții săi în aceeaşi stare. Cel mai dificil de adus la gravitate era abatele de Lamyre. El nu putea să renunțe la obiceiul de a murmura două sau trei versuri de cuplet, ca rezumat filozofic al conversației.

împotriva acestei constrîngeri a conveniențelor, bucuria şi dragostea se simțeau în aerul casei, în care nimeni nu putea să regrete pe d-l d'Ionis şi unde îngustimea de spirit şi banalitatea contesei văduve lăsaseră foarte puțin gol. Se respira acum un parfum de speranță şi de delicată tandrețe ce mă pătrundea şi de care mă miram că nu mă întristează, pe mine. care mă logodisem cu solitudinea.

E adevărat că, de la legătura mea cu Bernard, mergeam cu paşi mari spre vindecare. Caracterul său plin de inițiativă mă smulsese, cu sau fără voie, din tristețea cu care mă obişnuisem. Incredințîndu-i secretul meu, mă sustrăgeam de la funesta tendință care mă ducea spre detaşarea de orice lucru din lume.

— Un secret fără confident e o boală mortala, îmi spusese el.

El mă ascultase divagînd, fără a părea că observă nebunia mea : cînd părea că o împărtăşeşte, cînd îmi prezenta îndoieli care mă cîştigau. Ajunsesem să cred, în cea mai mare parte a timpului, că, în afara inexplicabilului inel, imaginația mea crease totul în aventurile mele fantastice.

In domnul d'Aillane tatăl găseam toată superioritatea inimii şi a spiritului prezentă la copiii săi. El îmi arăta o simpatie căreia îi răspundeam din tot sufletul.

Ne-am despărțit cît mai tîrziu posibil. Cînd a sunat miezul nopții şi cînd doamna d'Ionis a dat semnalul pentru salutul de noapte, am avut un sentiment de durere, ca şi cum aş fi căzut dintr-un vis plăcut în realitatea întunecată. Era atît de mult timp de cînd răsturnasem în mine noțiunea vieții, luînd viața drept vis şi visul drept trezire, încît această spaimă de a mă regăsi singur era, în proprii mei ochi, un fel de stare ciudată, care îmi dezorienta toată ființa.

Nu aş fi acceptat desigur ideea că puteam să iubesc ; dar e sigur că, fără a mă crede îndrăgostit de domnişoara d'Aillane, simțeam pentru ea o prietenie extraordinară. Nu încetasem să o privesc pe furiş în momentele cînd nu vorbea cu mine şi cu cît mă inițiam mai mult în frumusețea puțin stranie a liniilor, cu atît mă convingeam că resimțeam efectul produs asupra mea de fantoma adorată ; era o fascinație mai dulce, care mă liniştea moral, mă făcea să mă simt bine. Această fizionomie luminoasă inspira o încredere absolută : era ceva arzînd liniştit ca în credință.

Bernard, care nu avea mai multă poftă de a dormi decît mine, discută cu mine pînă la ora două dimineața. Eram găzduiți în aceeaşi cameră amîndoi, nu cea a doamnelor fantastice, nici cea în care stătusem bolnav, ci una veselă,

decorată după gustul lui Boucher, cu imagini din cele mai trandafirii şi mai surîzătoare. Nu mai era vorba de doamne verzi, ca şi cum niciodată nu s-ar fi auzit de ele.

Bernard, tot povestindu-mi despre draga sa Caroline, mă întrebă şi despre opinia ce îmi făcusem despre draga sa Felicie. Nu ştiam mai întîi cum să-i răspund. Mă temeam să nu spun prea mult sau prea puțin. Am răspuns întrebîndu-l la rîndul meu de ce îmi vorbise atît de puțin despre sora sa.

- E posibil, i-am spus, ca tu să n-o iubeşti tot atît cît te iubeşte ea ?
- Aş fi, îmi răspunse, un animal ciudat dacă nu mi-aş adora sora. Dar erai atît de preocupat de anumite idei, încît nu m-ai fi ascultat dacă ți-aş fi lăudat-o. Şi apoi, în situația în care eram şi în care sîntem din nefericire încă, eu şi sora mea, nu ar fi deloc frumos să am aerul de a face vreo propunere.
- Şi dacă mi-ai fi făcut o asemenea onoare ?
- Ah ! există ceva singular de care eram gata de multe ori să-ți vorbesc şi acel ceva l-ai remarcat deja cu siguranță : asemănarea uimitoare a Feliciei cu nereida lui Jean Goujon, de care ai fost îndrăgostit pînă la a-i împrumuta trăsăturile apariției tale.
- Nu mă înşelam deci ! am strigat, domnişoara d'Aillane seamănă, în frumusețe, cu această statuie ?
- In frumusețe !... mulțumesc pentru ea ! Dar vezi, această asemănare te impresionează : iată de ce m-am abținut să ți-o prezint înainte.
- Înțeleg că ți-era teamă de a-mi sugera nişte pretenții... pe care nu le pot avea !

— Mi-era teamă de a nu te îndrăgosti de o tînără persoană care nu putea avea pretenții; iată de ce îmi era teamă. Atît timp cît situația averii doamnei d'Ionis nu va fi cunoscută, trebuie să ne considerăm ca ruinați. Tatăl tău şi al meu se tem ca soțul ei să nu fi cheltuit tot şi că, numind-o legatara sa, să nu fi făcut cea mai proastă glumă. In acest caz, nu vom putea accepta niciodată mica avere pe care vrea să ne-o cedeze şi la care drepturile noastre sînt contestabile, cum ştii de altfel. Desigur că mă voi căsători cu ea, fiindcă ne iubim, dar fără a consimți ca ea să-mi recunoască, prin contract, vreo avere. Atunci sora mea, fără nici o dotă, căci soția mea nu ar fi destul de bogată pentru a i-o face, iar Felicie nu ar accepta ca ea să se strîmtoreze, s-a hotărît să meargă la mănăstire.

— Călugăriță ? Ea ? Niciodată ! Bernard, nu trebuie să consimți la un asemenea sacrificiu !

— De ce, dragul meu ? îmi zise cu un sentiment de tristețe şi de mîndrie. Sora mea a fost crescută în această idee şi chiar ea a arătat

întotdeauna o preferință spre o anumită retragere şi solitudine.

- Să nu gîndeşti aşa ! E imposibil ca o persoană atît de desăvîrşită să nu consimtă la a face fericit un om; e şi mai imposibil să nu se găsească un om care să-i implore această fericire !
- Nu spun că nu va putea fi astfel ! Este o problemă de viitor, cu atît mai mult cu cît, dacă doamna d'Ionis rămîne cu puțină avere, voi fi fericit să o las să facă o dotă surorii mele, modestă, dar suficientă pentru gusturile sale. Numai că, noi nu ştim încă nimic, iar în orice caz, ar fi fost ne potrivit să spun : „Am o soră încîntătoare, întrupează idealul tău..." Ar fi însemnat să-ți trimit pe cap o fată mult prea mîndră pentru a consimți vreodată să intre într-o familie mai bogată decît ea, datorită exaltării unui poet tînăr. Deci, raționamentul pe care l-am făcut, îl mai fac şi acum şi te rog, dragul meu prieten, să nu te laşi copleşit de asemănarea surorii mele cu nereida.

Am păstrat o clipă tăcerea, apoi, simțind că această recomandare mă tulbura mai mult decît rn-aş fi aşteptat, l-am întrebat cu o sinceritate bruscă :

- Atunci, dragul meu Bernard, de ce oare ma-ai adus aici ?
- Pentru că o credeam plecată pe sora mea. Ea trebuia să se întîlnească, la Tours, cu tatăl meu, care nu trebuia să vină aici decît peste două săptămîni. Evenimentele au contrariat previziunile mele, dar nu sînt neliniştit pentru sora mea, avînd de-a face cu un om ca tine.
- Eşti la fel de liniştit şi pentru mine, Bernard ? i-am replicat pe un ton de reproş.
- Da, îmi răspunse cu puțină emoție. Sînt liniştit, pentru că vei avea puterea să-ți spui : O fată inimoasă şi nobilă are dreptul de a vrea să fie îndrăgită de un om a cărui inimă să fie liberă şi ar fi dezamăgită să descopere, într-o zi, că nu-şi datorează alegerea decît unei asemănări.

Am înțeles atît de bine acest răspuns, încît nu am mai adăugat nimic şi am hotărît să nu o mai privesc mult pe domnişoara d'Aillane, de teama de a nu mă înşela nebuneşte eu însumi. Am luat chiar hotărîrea de a pleca. Simțeam că deveneam din ce-în ce mai îndrăgostit, pierdut de îndrăgostit, de domnişoara d'Aillane, că visul nereidei se ştergea în fața ei, că Bernard observa acestea cu nelinişte.

Mi-am luat rămas bun, pretinzînd că tatăl meu nu-mi dăduse decît douăzeci şi patru de ore de libertate. Eram hotărît să-mi deschid inima în fața părinților mei şi să le cer consimțămîntul de a-mi oferi sufletul şi viața domnişoarei d'Aillane. Am făcut-o cu cea mai mare sinceritate. Povestirea suferințelor mele făcu să rîdă pe tată şi să plîngă pe mamă. Totuşi, cînd am înfățişat starea de desperare în care căzusem şi care mă făcea să gîndesc cu

voluptate la sinucidere, tatăl meu redeveni serios şi exclamă privind spre mama :

— Astfel, iată un copil care a fost maniac sub ochii noştri, iar noi nu ne-am dat seama ! Şi tu gîndeai, draga mea, că el ne ascundea flacăra pentru frumoasa d'Ionis care e atît de vie, în timp ce el se consuma pentru frumoasa d'Ionis care e moartă, dacă va fi existat vreodată ! Intr-adevăr, se petrec lucruri ciudate în capetele poeţilor şi aveam eu multă dreptate de la început, să mă feresc de această înşelătoare poezie. Haidem să mulţumim din inimă frumoasei d'Aillane care se aseamănă cu nereida şi care a vindecat pe fiul nostru ! Trebuie să o iei în căsătorie numaidecît şi să-i ceri mâna repede şi înainte de a şti dacă va avea o dotă ; căci, dacă ea va avea una, se va considera prea mare doamnă pentru a se căsători cu un avocat. De ce naiba doamna d'Ionis nu mi-a încredinţat grija elucidării averii sale ? Am fi ştiut la ce să ne aşteptăm, în timp ce acest bătrîn procuror de la Paris nu va sfîrşi în şase luni. Oare se munceşte la Paris ? Se face politică şi se neglijează afacerile !

A doua zi, eu şi tatăl meu ne-am întors la Ionis. Cererea noastră fu supusă domnului d'Aillane, care începu prin a mă îmbrăţişa ; după care întinse mîna tatălui meu şi spuse direct, cavalereşte :

— Da, şi mulţumesc !

Am sărit să-l îmbrăţişez, dar el adăugă :

— Aşteptaţi totuşi să consimtă şi fiica mea, căci vreau să fie fericită. în ceea ce mă priveşte, v-o dau fără a şti dacă ea va fi destul de bogată pentru a o accepta, pentru că, dacă va fi, sînt hotărît să vă consider tot atît de nobil pentru ea. Riscaţi totul pentru tot. Ei bine, voi face la fel şi nu voi rămîne mai prejos de exemplul pe care mi-l daţi. Nu aveţi prejudecata banilor ; nu voi avea nici eu prejudecăţi de nobleţe. Iată-ne deci de acord. Aveţi cuvîntul meu, eu îl am pe al vostru. Numai că doresc ca fiica mea să hotărască : deci lăsaţi-i , dragă domnule Nivieres, pe fiul dv. să o cucerească el însuşi, căci dragostea lui e proaspătă şi el trebuie să inspire încrederea, în ce priveşte caracterul şi talentul său, le cunoaştem şi nu pot fi obiecţii de această parte.

Mi s-a permis deci să fiu nelipsit de la castelul d'Ionis ; acesta a fost cel mai frumos timp al existenţei mele de pînă atunci.

Iubeam, în condiţiile vieţii obişnuite, o fiinţă mai presus de viaţa obişnuită : un înger de bunătate, de blîndeţe, de inteligenţă, de frumuseţe ideală. Ea se exprima cu simplitate asupra stimei şi simpatiei sale pentru mine ; dar, cînd vorbeam de dragoste, arăta o anumită îndoială.

— Nu vă înşelaţi, spunea. Nu aţi iubit înaintea mea, şi mai mult decît pe mine, o necunoscută pe care fratele meu nu a vrut niciodată să o numească ?

Intr-o zi îmi zise :

- Nu purtați pe deget un inel care e un talisman pentru dv. ? Dacă v-aş cere să-l aruncați în fîntînă, v-ați supune ?
- Nu ! am strigat, nu mă voi despărți de el, fiindcă dv. mi l-ați dat.
- Eu ! ce spuneți ?
- Da, dv. ! nu-mi ascundeți acest lucru. Dv. ați jucat rolul doamnei în verde pentru a satisface pe doamna d'Ionis, care voia să se ruineze şi care

credea să găsească în mine persoana demnă de credință de la care soțul său cerea o mărturie. Dv., cedînd fanteziei sale pînă la a apare sub un aspect fantastic, mi-ați arătat care mi-e datoria, după delicatețea şi mîndria sufletului ce aveți.

— Ei bine, da, eu sînt ! răspunse ea. Din cauza mea ați fost aproape de nebunie, iar eu am fost cuprinsă de remuşcări cînd am aflat, tîrziu, cît ați suferit din această aventură romanescă. Vi s-a jucat, prima dată, o scenă de fantasmagorie unde nu aveam nici un rol. Văzîndu-vă atît de curajos, mai curajos decît abatele de Lamyre, căreia i se jucase o scenă asemănătoare, Caroline imagină un regal pentru dv. : să vă încînte cu o apariție ce nu avea nimic înspăimîntător. Mă găseam aici în secret, căci contesa văduvă nu mă putea suferi. Caroline, frapată de asemănarea mea cu nimfa fîntînii, îşi imagină să mă coafeze şi să mă îmbrace ca ea, pentru a face un oracol, care nu a fost conform dorinței sale, dar pe care l-ați ascultat întru totul, neuitînd nici o clipă de grija pentru onoarea noastră. Am plecat a doua zi dimineața ; m-au lăsat să ignor că ați fost grav bolnav aici, ca urmare a acestei apariții. Cînd v-ați certat cu Bernard, eram la Angers şi eu v-am trimis inelul pe care l-ați găsit în camera dv. Totul a fost inventat de doamna d'Ionis care avea două inele identice, foarte vechi şi care imaginase romanul nostru. Ea vi 1-a luat apoi cît ați avut febră, din teama de a vă vedea prea exaltat din cauza acestei aparențe de realitate şi preferind să vă lase să credeți că ați visat.

— Şi nu am crezut ! Niciodată ! Dar cum ați reluat acest inel care nu era al dv. ?

— Caroline mi 1-a dat, zise roşind, pentru că il găseam nespus de frumos !

Apoi adăugă :

— Cînd Bernard v-a devenit apropiat, am aflat in sfîrşit prin ce tristețe şi ce virtute ați meritat să revedeți apariția de vis. Am hotărît atunci să devin sora şi prietena dv., pentru a repara, prin afecțiunea întregii mele vieți, imprudența în care mă lăsasem antrenată şi să-mi răscumpăr astfel suferința ce v-am pricinuit. Nu mă aşteptam să vă plac la fel de mult la

lumina zilei, ca în clar de lună. Şi dacă este aşa, să ştiți că nu ați fost singurul ce a suferit !...

— Ei bine, să ştiți... continuă ea roşind mai mult şi coborînd vocea, deşi eram singuri în apropierea fîntînii, să ştiți că am fost pedepsită pentru îndrăzneala mea. Eram, atunci, o copilă cuminte şi veselă. Am ştiut foarte bine să-mi joc rolul şi cele două surori — Bernard şi abatele de Lamyre, care ne ascultau în spatele acestor pietre, au găsit că am pus în acest rol o gravitate de care nu mă credeau în stare. Adevărul este că văzîndu-vă şi ascultîndu-vă, am fost prinsă eu însămi de nu ştiu ce amețeală ireală. Mai întîi, mi-am imaginat că eram în mod real o moartă. Destinată mănăstirii, vă vorbeam ca separată deja de lumea celor vii. Convingerea rolului meu mă cîştiga cu totul. Simțeam că mă interesez tot mai mult de dv. Mă invocați cu o pasiune ce mă tulbura pînă în adîncul sufletului. Dacă dv. îmi vedeați bine figura, şi eu o vedeam pe a dv... şi cînd m-am întors la mănăstire, m-a cuprins teama de jurămintele ce trebuia să fac ; am simțit că, jucîndu-mă să vă răpesc libertatea, o dădusem şi o pierdusem pe a mea...

Vorbindu-mi astfel, se însuflețise. Timiditatea şi pudoarea primei mărturisiri lăsau locul încrederii entuziaste. Îmi cuprinse fruntea cu frumoasele ei brațe suple, şoptindu-mi :

— Ți-am promis că mă vei revedea ! Mă simțeam nenorocită făcîndu-ți această promisiune pe care o credeam înşelătoare şi totuşi, ceva divin, o voce a Providenței îmi spunea la ureche : „Speră, fiindcă iubeşti !"

Am fost uniți luna următoare.

Lichidarea averii doamnei d'Ionis devenită doamna d'Aillane, nu era elucidată, cînd a izbucnit Revoluția, care a pus capăt oricărei contestații din partea creditorilor fostului soț, pînă la un nou ordin. După Teroare, ea se găsea într-o situație bună, dar nu opulentă : am avut deci bucuria şi orgoliul de a fi singurul sprijn al soției mele. Frumosul castel d'Ionis a fost vîndut, pămînturile împărțite. Nişte țărani, rătăciți într-un patriotism nu prea luminat, sfărîmaseră fîntîna, crezînd că era baia unei regine.

Intr-o zi, mi-a fost adus capul şi un braț al nereidei, pe care le-am cumpărat imediat şi pe care le păstrez ca pe ceva foarte prețios. Ceea ce nimeni nu a putut să sfărîme a fost fericirea mea de familie ; ceea ce a străbătut întotdeauna, inalterabilă şi pură, furtunile politice a fost dragostea mea pentru cea mai frumoasă şi mai minunată dintre femei.